

laiškas lietuviams

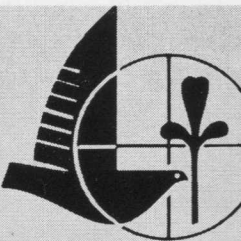
SAUSIS/JANUARY 1977 1

IR VĖL PRIE KRYŽKELĖS...	1	T. J. Beleckas, S.J.
ŽAIDIMO TEOLOGIJA — VAIKŲ DARBAS?	4	Ses. Ona Mikailaitė
MARIJA SKŁODOWSKA CURIE	10	J. Venckus, S.J.
AMERIKOS SPAUDA BEI TELEVIZIJA IR GALIMYBĖS LIETUVIAMS	14	Bruno Markaitis, S.J.
ŠV. GABRIELIUS NAUJAJAME ĮSTATYME	16	Kun J. Burkus
IS DVIRATININKO KELIONIŲ	20	A. Tamošaitis, S.J.
TRUMPAI IŠ VISUR	23	J. Pr.
ŠEIMA GYVENIMO AUDROSE	26	Vytautas Kasnis
TĖVYNĖJE	28	D. ir G. Vakariai
KALBA	32	J. Vaišnys, S.J.
FILMAI	34	J. Prunskis
DAILININKĖ ALDONA VARIAKOJIENĖ	36	V. L.

Sis numeris yra iliustruotas Aldonos Variakojienės tapybos darbų nuotraukomis. Viršelio nuotrauka — Eugenijaus Būtėno.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$6.00, single copy 60 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

laiškas lietuviams

RELIGINĖS IR TAUTINĖS KULTŪROS ŽURNALAS
SAUSIS/JANUARY 1977 VOLUME XXVIII NO. 1

IR VĖL PRIE KRYŽKELĖS...

T. J. BELECKAS, S.J.

Kryžkelė yra vieta, kur kertasi keliai, ir keleivis turi apsispręsti, kaip jis keliaus toliau. Naujieji Metai yra laikas, kai vienu momentu susikerta praeitis, dabartis ir ateitis, kai žmogus raginamas susikaupti, pagalvoti, susimąstyti.

Žmogaus širdyje giliai glūdi įdiegtas laimės troškimas: jos norime sau, jos linkime kitiems. Ir kai žengiam į Naujuosius Metus, kai prieinam laiko kryžkelę, kažkokia vilties kibirkštėlė atgyja sieloje, kažkokia ugnelė ima viduje šildyti, nes visi geidžiam geresnės ateities.

Kas buvo praėjusiais metais, visi žinom, ir dabar jau tai baigta. Bet mus kamuoja mintis, ką atneš Naujieji Metai. Tai verčia mus susimąstyti. Viskas priklauso nuo to, kaip mes galvojame apie buvusių įvykius ar pergyvenimus, kaip galvojame apie būsimuosius: ar mes sugebam pasimokyti iš praeities ir padėti pamatą geresnei atečiai.

Vienas rašytojas pasakoja apie kažkokio žmogaus Naujųjų Metų naktį. Tas žilagalvis stovi prie lango ir žiūri į tamsią naktį. Jis vienas čia stovinėja, kai aplinkiniai namai paskendę šviesoje, ir visi ten linksminasi. Ilgainiui jo galvoje atgyja praeitis, visas niekais prašvilptas laikas. Vargšas, rodos, per tuos metelius nieko gero nenuveikė, o žilas plaukas, senatvė visai priartėjo. Niūri naktis tartum atgaivino tuos praeities išgyvenimus, ir jis paskendo jų šešėliuose. Jis labai susigraudino. "Grąžinkite man jaunystę!" — išsiveržė iš jo širdies šauksmas, beviltiškas riksmas.

Nėra abejonės, buvusios gyvenimo žaizdos žmogų labiau kamuoja, negu saulėtos praeities dienos. Štai vienas tikėjosi pasiekti ką nors ypatingo, bet iš to nieko neišėjo. Dingo planai, dingo viltys. Kitam negailestinga mirtis viską lyg ranka nušlavė.

Aldona Variakojienė

Jūratės sode

Kas gi pajėgtų išvardinti visas žaizdas, kurių žmonės patiria metams einant! Ir jeigu kas tik apie tas žaizdas tegalvoja, jas iš naujo atveria, tada jis nuleidžia rankas, veidą apima juodi šešėliai. . .

Tokia galvosena yra klaidinga ir kenksminga. Ji atima paskutinius atsparumo likučius ir daro žmogų netinkamą ateičiai. Juo mažiau turėtų taip galvoti tikintis žmogus, žmogus savo širdyje su Dievu, kuris viską tvarko, viskuo rūpinasi.

Nežiūrint kokia nuotaika mus apimtų, palydint senuosius metus, vis dėlto reikia prisiminti, kad žengiam į ateitį, kad vis tiek reikės gyventi ir sugyventi, gal dar ilgokai. Per Naujus Metus tvirtai beldžiamės į ateities vartus, keliam taurę už būsimuosius įvykius. Sakyčiau, mes laukiam, kad ateities vartai greičiau atsivertų. Norime pamatyti, kas už jų yra. Dažnai pajuokaujam iš žmonių, kurie Naujųjų Metų eina sutikti pas "ateities pranašus", burtininkus, kad jie iš kortų pasakytų, kas bus.

Nėra abejonės, kad tokiam elgesy glūdi tas jausmas, kuris niekam neduoda ramybės: "Ką duos ateinantieji metai?" Laimė? Jos nori visi. Ir žilas senelis, kuris jau viena koja stovi grabe, ir kiekvienas savo varguose dar mąsto apie laimę, kuri dar šiandien jį nudžiugintų. O gal ateitis atneš naujų žaizdų? Jų bus tikrai. Galimas daiktas, kad tų žaizdų daigai jau pasėti.

Sutinkant ateitį, reikia ją tinkamai vertinti, be svajonių, be iliuzijų. Turime tarti praeičiai: "Ką mums atėmė?", o ateičiai: "Ką mums duos?" Tačiau tokie klausimai gali būti klaidinantys. Kas nori pakilti aukščiau, negu buvo, privalo pats save paklausti: "Ką aš gavau iš praeities, ko iš jos pasimokiau, ką turiu?" Galvodami apie ateitį, turime klausti: "Ką aš turiu ateičiai duoti, ko ji iš manęs laukia?"

Buvusi laimė, praėjusios šviesios, saulėtos dienos privalo mus to pamokyti. Atsiminkime, kad laimė nuo mūsų nenubėgs, jei mes patys mokėsime ją sulaikyti. Saulėtos dienos nebūna besąlyginės. Kiekvienas žmogus jaučia, ką jis turi daryti, kad laimė ilgiau pasiliktų jo gyvenime. Tik daugiau iš-

tvermės, daugiau kantrybės ir ištikimybės amžiniams mūsų tikėjimo principams! Jie yra ramsčiai, ant kurių stovi ir klesti mūsų ateitis, mūsų laimė.

Antra vertus, turime prisiminti, kad praeities žaizdos yra pamokančios. Nė vienas skausmas nebus per skaudus, nė vienas vargas per didelis, jeigu išmoksime iš jo padaryti sau naudos. Nuleisti galvą gali bet kas, bet laikyti ją pakeltą — reikia mokytis, reikia patyrimo. Gyvenimas rodo, kad žmonės, kurie ir varge moka išlaikyti pusiausvyrą, yra visų laimingiausi. Skausmo metu turime pajusti, kad dabar laikas nepasiduoti, bet, Dievui padedant, "kalti savo laimę" iki galo. Tai yra nuolatinio darbštumo nuotaika, tai optimizmo dvasia. Jos reikia šių dienų žmonijai, linkusiai niūriai žiūrėti į ateitį.

Šiuos mąstymus prie Naujųjų Metų kryžkelės turi užbaigti dar viena mintis. Visi keliai, kokie jie bebūtų, ar rožėmis papuošti, ar erškėčių prisaiğstyti, vis tiek veda į vieną tikslą. Tą tikslą nurodė mums Tas, kuris paliepė mums eiti Jo paties keliu. Nuo amžinybės Kūrėjas numatė kiekvieno žmogaus likimą. Jis seniai žino mūsų skausmo dienas ir mūsų valandas. Jis ne tik žino ir mato, bet viską neša su mumis — ir vargus, ir laimę. Mes žengiame ne vieni.

Naujųjų Metų proga ilgiau pamąstykite apie Dievo ranką, kuri viską tvarko nuo pasaulio pradžios iki šio momento. Laikykimės tos rankos su pasitikėjimu ir viltimi, o tada išrėpliosime iš visokių painiavų ir dar daugiau nuveiksime.

• Brazilijoje areštuotas policininkas, kuris nušovė jėzuitą kun. Juan Bosco Penido Burnier, atėjusį pasiteirauti apie dvi indėnes kalines, apie kurias buvo gauta žinių, kad jos kankinamos. Taip pat areštuoti šeši kiti policininkai, tuo metu buvę policijos būstinėje.

• Dr. George Gallup, JAV Viešosios nuomonės instituto direktorius, vienoje paskaitoje Ohio valstijoje pareiškė, kad "religija turi gyvybinį vaidmenį JAV visuomenėje. Ji yra tie klijai, kurie palaiko demokratiją".

ŽAIDIMO TEOLOGIJA — VAIKŲ DARBAS?

SESUO ONA MIKAILAITĖ

Visai rimti teologai ir kiti išminčiai ima domėtis žaidimu. Kas yra žaidimas — ar tik vaikų darbas? Ar žaidimas turi ką bendro su viltimi, džiaugsmu, optimizmu? Ką jis atskleidžia apie žmogų, apie jo dvasios polėkius?

Sociologas Peter Berger, ėmęs rašyti religiniais klausimais (*The Sacred Canopy, Rumor of Angels*), nagrinėja žaidimo ir sąmojo vaidmenį žmogaus gyvenime. Jo nuomone — žaidimas ir sąmojis yra transcendencijos ženklai.¹ Žaidimas iškelia žmogų iš įprastų socialinio gyvenimo rėmų (kurie ne sykį net varžtais tampa). Šis džiugus užsiėmimas pateikia kontrastą gyvenimo rimčiai — gyvenimui, kuris turi baigtis mirtimi. Žaidimo gestai išreiškia kūrybos ir grožio pergalę prieš naikinančią ir žlugdančią blogio jėgą. Žaidžiantis žmogus išsiuria iš šniokščiančio laiko srauto į plačiuosius amžinybės vandenis. Žaidimas rišasi su religija, nešdamas ramybę ir išsilaisvinimą. Žmogaus prigimtis jam duoda galią galvoti... ir žaisti. Žaidžiantis žmogus ne mažiau žmogiškas negu mąstantis.

Sąmojis rodo, kad žmogus pajégia iškilti virš savo aplinkos, jis nėra jos vergas. Žmogaus sugebėjimas įžvelgti į komiškąją gyvenimo pusę, sako Berger, liudija, jog jo dvasia negali būti visam laikui įkalinta visatos ribose. Sąmojis išverčia rimtuosius kasdienybės užsiėmimus į išvirkščių, į juokingąją pusę. Juokas atskleidžia galutinę tiesą: kad tai, kas šiuo metu atrodo taip svarbu ir būtina, tėra tik laikina.² Juokas nuverčia nuo sosto galinguosius ir iškelia mažuosius. Juokdarys byloja, jog išminčius kvailas, jei jis leidžia kasdienybės varžtams jį aklinau supančioti. Religija gimininga tokiam sąmojo supratimui. Religija nurodo dieviškosios komedijos prasmę ir pateisina žmogaus viltį, nes ji kalba apie aukštesnę realybę, nei kasdieniškoji, apie geresnį pasaulį, nei šiuolaikinis.

Jėzuitas teologas Hugo Rahner savo knygoje *Man at Play* (*Žaidžiantis žmogus*) gvildena Aristotelio sąvoką — eutrapelia, t.y. etiško, tvarkingai gyvenančio žmogaus džiaugsmas. Naudodamasis graikų ir lotynų filosofų darbais bei rytų ir vakarų Bažnyčios tėvų raštais, Rahneris išveda šios sąvokos krikščioniškąją prasmę, padėdamas pamatus krikščioniškai žaidžiančio žmogaus filosofijai bei teologijai. Jis tvirtina, jog nuo senų senovės būta tikslios įžvalgos, kad Dievas yra ne vien tobulai laisva, išmintinga, kūrybinga Būtybė — jis yra drauge ir žaidžiantis, žaisminga Būtybė!³ Dar prieš Aristotelį apie tai kalba jo mokytojas Platonas. *Deus ludens*, Kūrėjas, vadovauja didžiajam visatos žaidimui, pašaukdamas būti ir mažuosius atomus, ir kilniausias dvasias, kurios įsijungia į didįjį kūrinijos šokį. Laiko pradžioje Kūrėjas veikia su Logos (Išminties) pagalba, o jo kūriniai, ypač žmogus, seka jo pavyzdžiu, žaisdami jo sukurtoje visatoje. Po Platono ir Aristotelio šia idėja taip pat domisi Plotinas ir Heraklitas. Ją iš naujo nagrinėja žydų filosofas Filonas iš Aleksandrijos žydų tikėjimo šviesoje. Pagaliau Bažnyčios tėvai, ja vadovaudamiesi, pritaiko *Senojo Testamento* tekstus apie Išmintį Kristui, nes Naujajame Testamente ir Jonas, ir Povilas jau kalba apie Jėzų Kristų, kaip Logos, tobulą dieviškosios Išminties apraišką. Štai Patarlių knygos ištrauka (8, 27-31), suprantama kaip apibūdinimas Kristaus bendradarbiavimo su Tėvu kūrimo veikloje:

Kada jis rengė dangų, aš ten buvau, / kai tikru įstatymu vedė sienas aplink gelmes, / kai stiprino aukštybėse oro sritis / ir svėrė vandenų šaltinius, / kai vedė aplink jūrą jos ribą / ir davė vandenims įstatymą neperžengti savo krantų, / kai dėjo žemės pamatus, / aš buvau drauge su juo, visa tvarkydama, / ir gėrėjau kasdien, / žaisdama visą laiką jo akivaizdoje, / žaisdama ant žemės skritulio, / ir mano pasigėrėjimas būti su žmonių vaikais.

Kristus, kūrinių pirmavaizdis, dalyvauja kūrimo darbe pasaulio pradžioje, ir taip pat, laikui atėjus, nužengia (nušoka!) žemėn iš dangaus skliauto įvykdyti Tėvo jam pavestą *atkūrimo* darbą pasaulyje. Štai Jame išreiškiamas slaptingas kontrastas tarp dieviškojo rimtumo bei prakilnumo ir jo žaismingumo. Šis nuostabus kontrastas glūdi įsikūnijimo paslapyje. Mistikai, jau nuo Meister Eckert laikų, mėgsta žaismingojo kūdikio simboliu išreikšti Jo apvaizdos nuostabų veikimą. Ir Lisieux Teresė savo autobiografijoje šį simbolį naudoja, save apibūdindama Kūdikio Jėzaus mažu žaislu.⁴ Daugelis viduramžių dailininkų vaizduoja Kūdikį Jėzų, bežaidžiantį su obuoliu — žemės skrituliu.

Rahneris dar teigia, kad visais laikais, įvairiose kultūrose šokis ir žaidimas buvo laikomi šventu veiksmu ir įjungiami į religines apeigas išreikšti antgamtinio pasaulio realybę. Vaikas jau nuo seno laikomas būsimąjo džiaugsmo simboliu, o šokis ir žaidimas — dieviški užsiėmimai, kuriuos imituoja žmogus, ir tuo, dar žemėje būdamas, dalyvauja dieviškoje būsenoje. Žaidimas ir šokis taip pat išreiškia darną tarp žmogaus kūno ir dvasios. Juose kūnas ritmingai vaizduoja dvasios pilnutinį džiaugsmą bei laisvę. Žemėje ši darna patiriama tik trumpam laikui, bet tikima, jog kada nors tai bus pastovi žmogaus būseną. Žmogaus žaidime atsispindi Dievo kosminis žaidimas. Žaidžiantis žmogus yra drauge ir rimtas ir linksmas — kai įsižiūri, tokie yra žaidime paskendę mažų vaikų veidai. Žaidžiantis žmogus gali visiškai paskęsti savo žaidime, nes jis tiki gyvenimo prasmingumu ir kad jo buvimas pasaulyje — tik pradžia dar ne visai pražydusios tikrovės.⁵

Peter Berger, Hugo Rahner ir kiti, kuriuos dar minėsime, daug skolingi Johan'o Huizangos studijai *Homo ludens* (išleista 1938 m. Amsterdamo, anglų kalba — 1949 m.). Huizanga — filologas, Leidenio universiteto profesorius, drąsiai nusiyrė į svetimus vandenius, imdamas žaisti filosofu bei istoriku su labai įdomiais rezultatais. Jis priėjo išvados, kad įgimtas žmogaus palinkimas žaisti (nes

žmogus ne vien darbui sutvertas) atsidūrė lūžyje vakarų kultūroje. Devynioliktojo šimtmečio pramonės bei darbo kone sudievinimas yra kaltas, kad esame praradę daugelį žaidimo bruožų, būdingų ankstesniųjų amžių žmogui.⁶ Lotynų kalbos žodis "ludus", kurį Huizanga naudoja, reiškia ir žaidimą, ir mokymąsi (darbą), kuriuo vaikas užsiima mokykloje. Tai yra rimtas ir drauge malonus užsiėmimas, kuris turi savo prasmę, bet yra giminingesnis menui, negu darbui.

1952 m. pasirodė vokiečio filosofo Josef Pieper knyga anglų kalba: *Leisure, the Basis of Culture* (*Laisvalaikis — kultūros atrama*), kurioje jis aiškina, jog žmogus gali žaisti tik tada, kai yra nurimęs pats savyje, kai yra vienybėje pats su savimi. Modernusis žmogus pilnas nerimo ir sąmyšio, todėl jis nežaidžia, tik dykinėja arba blaškosi.⁷ Vėlyvesnėje savo knygoje — *In Tune with the World: A Theory of Festivity* (*Darnoje su pasauliu: šventimo hipotezė*) — Pieper aiškina, kaip žmogus švenčia ir ką švęsdamas pasiekia. "Švęsti", sako, "reiškia pritarti visuotinei pasaulio tikrovei".⁸ Švęsdami mes lyg tariame "taip" tai tikrovei, šventėje iškeldami vieną jos momentą, priimame save ir visa, kas yra.

Bene pirmasis moderniojo amžiaus teologas, kuris ėmė ieškoti ryšio tarp komiško ir religinės įžvalgos — tai Soren Kierkegaard, 1841 m. parašęs disertaciją *On the Concept of Irony* (*Ironijos sąvoka*). Įdomu, kad tas jo darbas sekė didelį religinį perversmą bei susitaikymą su šeima po ilgų metų blaškymosi ir nerimo.

Šiuo metu, kaip matėme, žaidimo problema vėl aktuali. Daug kas ta tema rašo, ne vien filosofai ir teologai. Pokarinėje vokiečių literatūroje (Herman Hesse, Elisabeth Langgasser) dramatiškai išreiškta, kaip labai moderniam žmogui reikia vėl išmokti žaisti, prieš tai, kai jis užtrokš savo paties padirbtame pastate, kur viskas vien naudinga ir reikalinga. 20-tojo šimtmečio pradžioje anglų rašytojas G. K. Chesterton, kuris savo raštuose kėlė krikščioniškojo komiško svarbą, atsispiriant jau jo laikais besireiš-

kiančiam moderniam pesimizmui, taip charakterizuoja mūsų laikų žmogų:

Moderniam žmogui dangus atsiduria po žeme (nes jo kojos kadaruoja, viršun iškelto, beprasmėje ekstazėje, o smegenys į bedugnę sukišti). Kodėl? Labai paprasta: jis stovi ant galvos, o tai labai menkas pjedestalas. Kiekvienas gerai žino, kada jo kojos siekia žemę, kada ne. Krikščionybė pilnai patenkina žmogaus gilų instinktą stovėti kaip reikiant, nes skelbia, kad džiaugsmas didingas ir tikras, o liūdesys — mažas ir nereikšmingas... Tragedija mums duoda savotišką atoslūgį nuo džiaugsmo: kitaip, dieviškosios veiklos begalinė energija nuolat mus parblokštų. Mums lengviau sau ašaras šluostyti, nei apsiprasti su angelų šūkavimais. Tad tūnome savo žvaigždėtame ir tyliame užkampyje, nes visatos juokas per garsus, kad galėtume jį išgirsti.⁹

Ir mūsiškiai rašytojai yra išreiškę panašias mintis, įžvelgdami galutinę džiaugsmo pergalę tam, kuris drįsta tikėti ir viltis. Vaižgantas, aprašydamas karo vaizdus, pragiedrilius mato, vieversėlio giesmę įsiklausęs:

Pasiklausyk, Lietuvi, kad ir kur giliame ir tamsiame rūsy sėdėdamas: nejaugi tu ne išgirsi savo dūšioje tos giesmelės, nejaugi tu neatsiminsi, kaip nuo jos kaito tavo kraujas, tempės gyslos, kėlės tavo galybė, energija? Kaip atkakliai tu vartaliojai tebedrėgną žemę maitintojėlę, kaip nuovargio nejautei, linksmas grįždamas namo pavakario laiku? Saulė ūmai nudegino tau veidą ir rankas. Tamsios jos: o kaip šviesu tavo dūšioje! Nuo drėgmės kojos suskilo — "gervės sukapojo". Peršti, stingsta; o dėlto pačios kilojasi ne tik eiti, bet dar liuoksėti.¹⁰

Dar arčiau mūsų temos Krėvė-Mickevičius "bedievio" lūpomis prakalba:

... pragaras, tik tol, kol žmogus gyvas. Dangus čia, žemėje, mūsų giriose, šlaituose, kapinynuose, tik mes jo per darbą nemokame pamatyti. Dangus tenai tam, kuris jau nieko nebereikalauja, kurio siela laisva kaip paukštutė. Manau, kad gyvas žmogus neklausytų savo uverių akių, o tik sielos bal-

so, kuriai nieko nereikia, jis dar šiame gyvenime dangų sau rastų.¹¹

Kodėl per paskutiniuosius 400 metų, nuo reformacijos laikų, pasaulį atitvėrėme į dvi dalis — vieną skirtą vaikams, kurie žaidžia, kitą — suaugusiems, kurie užsiima rimtesniais dalykais? Psichologas J. H. Plumb sako, kad tuo žaidimą nuvertinome.¹² Vaikų žaidimą toleruojame kaip laikiną fantazijos pasispardymą, o suaugusiems jį paverčiam darbu. Juk suaugusiam žmogui gėda žaisti! O dangų, kaip ir Kalėdų senį, palikome anapus užtvaros, kurią seniai jau peržengėme.

Populiarusis rašytojas-teologas Harvey Cox gana gerai susumuoja kaip mes, vakariečiai, besididžiudami savo neįtikėtina pažanga, nugarmėjome savo per didelėje rimtyje, kuri dabar mus ima slėgti. Technologijos išsivystymas nuo industrinės revoliucijos laikų mus padarė pernelyg darbščius, todėl nevertiname žaidimo; mokslo kilimas mus apakino faktais, todėl nebevertiname fantazijos. Sekuliarizmas apiplėšė mūsų religinių simbolių kraitį, o pragmatizmas uždarė mūsų galvojimą naudingumo rėmuose.¹³ Savo knygoje *Feast of Fools* (*Kvailių šventė*) Cox bando išaiškinti ir kūrybingai spręsti modernaus žmogaus sunkumus su liturgija. Kodėl jam religinės apeigos tokios svetimos? Kodėl jam taip sunku į jas įsijausti, pilnai ir džiugiai jose dalyvauti? Ko liturginis sąjūdis yra pasiekęs? Ar jis vystosi gera kryptimi?

Moderniam žmogui sunku garbinti, sunku viešai išreikšti religinį išgyvenimą dėl to, kad jis kasdienybės nebemoka atšviežinti žaidimu, ir dėl to, kad jis nebemoka gyventi trijų dimensijų laike. Jis azartiškai bando atsikratyti praeities, mušdamasis į ateitį arba siekdamas dirbtinai prailginti dabartį. Cox sako: "Atsižadėjus 'le milieu divin', istorija tampa vienintelė realybė žmogui, kuris ilgainiui ima bodėtis jos klaustrofobiniais varžtais".¹⁴ Cox pamini, bet pakankamai nepabrėžia, kad liturgija, ir krikščioniška, ir prieškrikščioniška, ir net nekrikščioniška, kaip tik padeda žmogui susidoroti su laiku — joje jis gali grįžti į praeitį ir vėl išgyventi lemtingo įvykio prasmę, nepaneigiant, bet

apšviečiant dabartį ir nusikeliant viltimi į ateitį, į amžinybės slenkstį. Liturgija, galima sakyti, yra lyg koks šventas žaidimas. Ji gimininga ir kitoms žmogiškoms šventėms, kurios taip pat siekia įprasminti prabėgantį momentą ir skubiai nutekantį žmogaus gyvenimą. Thomas Merton, vienuolis trapistas, išauklėtas benediktinų liturgiją pabrėžiančioje tradicijoje, yra rašęs, kad mišios — tai savotiškas baletas. Ar tai jau per didelis šuolis fantazijon?

Tačiau toks palyginimas nėra vien keistas prasimanymas, gal būt, per daug fantazuoti linkusio vienuolio, atsiskyrusio nuo realaus gyvenimo. Už jo yra tradicija, su kuria, deja, esam per mažai susipažinę. Štai daugelio mėgstamas rašytojas Romano Guardini jau prieš trisdešimt su viršum metų rašė apie liturgiją, ją vadindamas šventu žaidimu.¹⁵ Guardini iškelia du žmogiškosios egzistencijos polius: naudos ir prasmės. Bažnytinė santvarka, pavyzdžiui, yra naudinga, o liturgija — prasminga. Iš jos nėra jokios naudos. Ji panaši į žaidimą arba į meną. Ji mums duoda progos pasidžiaugti Dievo artumoje, pažaišti dvasinių realybių rojuje, pamirštant daugelį kasdienybės tikslų bei siekinių ir paskęstant nesudėtingoje ir vientisoje tikrovėje. Įsijungdamas į liturgiją, žmogus tampa vaiku, Dievo vaiku. Jis bent trumpam pagyvena tuo gyvenimu, kuriuo kada nors džiaugsis visuomet. Liturgija formos ir spalvas skolinasi iš meno pasaulio, o gestus — iš šokio ir žaidimo. Bet tai ne viskas. Jos giliausias patrauklumas yra tas, kad per ją laisva, žaisminga, kūrybinga Dievo Dvasia išvilioja žmogų iš kasdieniško veiksmų rutinos pasiganyti Dievo soduose. Taip galvojo Guardini, vienas pirmtakų liturginio sąjūdžio, subrendusio ir davusio vaisiaus II Vatikano susirinkimo metu.

Tiesa, per didelis ar neapvaldytas entuziazmas baigiasi chaosu, bet galima klysti ir sustingimu bei formalizmu.¹⁶ Jei norime išmokti džiaugsmingai garbinti Dievą, turime iš naujo pažvelgti į Dievą, kurį garbiname. Senojo Testamento vadinamoji išminties literatūra mums parodo Dievą ne vien kaip Teisėją ir Valdovą — Dievas-Kūrėjas žaidžia

kurdamas ir džiaugiasi savo kūrinija. Tą dieviškąjį žaismingumą puikiai pagavo mūsų naujasis psalmių vertimas. Štai 103 psalmė:

Viešpatie, kokia daugybė tavų sutvėrimų! / Juos išmintingai sukūrei, jų pilna žemė. / Štai plyti jūra bekrastė, / o kiek roplių ropinėja, / kiek didelių ir mažųjų gyvūnų! / Čia laivai vandenį rėžo, / tavo sukurtas slibinas žaidžia. (Ps 103, 24-26)

Jeruzalės šventraštyje paskutinioji eilutė kiek kitaip išversta: "slibinas, kurį savo malonumui sukūrei. . ." Kas tas slibinas, neaišku. Galėtų būti krokodilas (plg. Jobo 40, 20), bet šioje psalmėje gali būti ir banginis. Apie jį net rimtasis ark. Skvireckas linksmai rašo: "Leviatanas (t.y. slibinas) pagonių mitologijoje yra pabaisa, kovojanti su dievais. Anot psalmininko, yra tai Dievo sutvertas gyvūnas, kad žaistų jūroje, arba: kad Dievas žaistų su juo, kaip kad vaikai žaidžia su nedideliais gyvulėliais".¹⁷ Taigi, Dievas žaidžia su savo kūriniais. Ir su žmogumi mėgsta pajuokauti. Skaitome Pradžios knygoje, kad Dievas laukia, kol jo ištikimasis Abraomas pasiekia pilno subrendimo (99 metų!), prieš duodant jam pažadėtą sūnų. O Abraomas į tai: "Abraomas parpuolė ant savo veido, juokėsi ir sakė savo širdyje: Argi žmogui šimtamečiui gimtų sūnus?" (18, 17). Jis Dievui pasiūlo praktiškesnę išeitį — palikti jam jau gimusį tarnaitės sūnų, Išmaelį. Bet Dievas tik kartoja savo pažadą. Ir Abraomo žmona juokiasi, išgirdusi, kad gimdysianti: "Argi aš iš tikrųjų pagimdysčiau, senė būdama?" (18, 13). O kai juodviem gimsta sūnus — jį pavadina Izaoku (hebrajų kalba — "juokas"). "Didysis Baikininkas"¹⁸ rašo tiesiai žmogaus sukeverzotomis eilutėmis.

Džiaugsmas Dievo artumoje yra biblinės religijos pagrindas. Jis ypač reiškėsi kulto apeigose. Žmogus džiūgauja, skelbdamas nuostabius Dievo darbus — kaip karalius Dovydas, šokdamas prieš sandoros skrynią — Senojo Testamento tabernakulą. Senojo Testamento žydas tiki, kad Dievas yra su juo, kad jis gali drąsiai vesti pokalbį su "kareivijų Viešpačiu". Iškilmingas pokylis

yra svarbi dalis švenčių Senajame Testamente — jis išreiškia Dievo ir žmogaus artimą bendravimą. Tokioj pakilioj nuotaikoj Dievo tauta mini savo išgelbėjimą praeityje, pasitikėdama Jo globa ir ateityje. Ir juo didesnis pavojus gresia dabar, juo atkakliau tikima ateities džiaugsmu ir išvadavimu. Pranašai ir išminčiai pokylio simboliu išreiškė amžinąjį ištikimųjų džiaugsmą su Dievu laiko pabaigoje, kai visi priešai bus nugalėti.

Naujajame Testamente Jėzus valgo su savo draugais ir su tais, kurie teisiųjų atmeti, tęsdamas senus papročius. Šio gesto reikšmę mažai kas besupranta. Kai kurie net piktinasi: kam jis valgo su nusidėjėliais? Galop Eucharistinėje vakarieneje Senojo Testamento simbolika bei lūkesčiai išsipildo netikėtu būdu: Dievas ir žmogus ne tik sėdi prie vieno stalo, bet Dievo ir žmogaus "communio"-bendravimas, tampa itin intymus.

Tad žaidimo teologija siekia atverti mums kelią į naują religijos supratimą. Gal per daug būsime pabrėžę kaltę ir bausmę, per mažai džiaugsmą ir išsilaisvinimą, kurį Dievas mums teikia dovanai. Gal esame tiek išžiūrėję į blogį, jog nebematome gėrio... Savo knygoje apie maldą (*New Seeds of Contemplation*) Thomas Merton rašo:

Esame tiek įsitikinę, jog praeity patirtas blogis turi pasikartoti, kad patys imame jį kartoti. Nedrįstame rizikuoti nauju gyvenimu, kuriame praeities blogis būtų visiškai užmirštas, nes manome, kad naujas gyvenimas atneš ir naujų sunkumų, o mums saugiau grumtis su gerai pažįstamu blogiu, negu rizikuoti susidūrimu su nepažįstamuoju. Tad laikomės įsikibę savo įprastų sunkumų ir kasdien juos atnaujiname, kol su jais sutampame ir pasikeisti jau nebeįmanoma.¹⁹

Elgiamės, lyg būtume užmiršę, kad "kai dar buvome priešai, mus sutaikino su Dievu jo Sūnaus mirtis, tai juo labiau mus išgelbės jo gyvybė, kai jau esame sutaikinti. Negana to — mes dar galime didžiutis Dievu per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, kuris mus sutaikino" (Rom 5, 10-11).

Ar tikrai taip sunku suprasti ir įsijausti, kodėl mūsų jaunimas (o gal ir senimas?)

nori linksmesnio Dievo? Kodėl jis ieško besisąsąsčio, žmogiškai patrauklaus Kristaus? Praeities kartoms Kristus atėjo kaip mokytojas, teisėjas, gydytojas. Šiandien toliau jo išvaizda mažiau išpūdinga. Gal todėl, kad šiek tiek apsvylėme tomis profesijomis, kur turėtų būti daugiau artimo meilės, o dažnai matomas savanaudiškumas, egoizmas. Dabar į mūsų tarpą štai įžengia Kristus — arlekinas. Kristus juokdarys! Ar tai ne išjuokimas?

Prancūzas dailininkas Georges Rouault, tapęs paveikslus daugiausia religinėm temom, pirmasis mūsų eroje pavaizdavo Kristų kaip juokdarį, klauną. Tačiau tai ne naujas, o labai senas bandymas išreikšti, kaip labai Kristus ir jo mokslas išsiskiria iš kasdieniškųjų vertybių.²⁰ Net evangelijose Kristus laikomas "nenormaliu", velnio apsėstu. Jis ne toks kaip kiti — nesielgia, kaip padorus pranašas turėtų, nekalba, kaip oriam mokytojui dera. Jis — klajojantis trubadūras, neturi kur galvos priglauti. Nesilenkia jis nei prieš "tą lapę" Erodą, nei prieš rašto žinovus ir fariziejus, tuos "pabaltintus karsčius". Ir pagaliau virš prikryžiuotojo iškabinamas ironiškas įrašas — "žydų karalius". Šią ironiją pastebėjo pirmieji krikščionys, gal būt, Pauliaus įtakoje: "Dieviškoji kvailybė išmintingesnė už žmones ir dieviškoji silpnybė galingesnė už žmones" (1 Kor 11, 25).

Filme "Godspell", kurį jaunimas mėgo, o kai kurie iš vyresniųjų piktinosi, buvo išreikšta panaši mintis. Kristus — juokdarys su savo pasekėjais šokinėja miesto gatvėmis, skelbdami gerąją naujieną neįprastu būdu. Visi keistai apsirengę, išsidažę veidus. Todėl žmonės į juos šnairuoja, kvailiais laiko. Filme blogis vaizduojamas didžiule mašina, technologijos sukurta pabaisa, kuri, lyg koks slibinas, tykoja prie jos prisiartinusį sutriuškinti. Tik vienas Kristus drįsta arčiau prieiti, o jam priėjus, įsidrąsina ir kiti. Pasirodo, jog mašina tik iš tolo baisi. Tuomet Kristaus draugai ima ant jos karstyti, žaisti.

Tikėjimas — draugystė su Dievu — ne kartą mus, kaip Abromą, veda į neįprastus

nuotykius. Ne kartą ir dabartinis žmogus psalmisto žodžiais norėtų Dievo šauktis:

*Pabuski, skubėk pas mane ir pamatysi...
Tu, dangaus kariuomenių Viešpatie,
Izraelio Dieve, pabuski! (Ps 58, 5-6).*

Dažnai, kaip apaštalai, Jėzui miegant laive, modernus žmogus aimanuoja: "Viešpatie, gelbėk, žūvame!" O Jis: "Ko gi jūs tokie bailūs, mažatikiai?" (Mt 8, 25-26). Tikėjimas — lyg koks žaidimas su besislapstančiu Dievu. Tokia tikėjimo istorija — štai Dievas pasirodo, veikia, kreipia istorijos įvykius gera linkme, bet štai Jis vėl, rodos, pradingsta, audroms užiant ir karalystėms griūvant.

Žmogus alksta ir trokšta Dievo gerumo apraiškos — Jo malonės. Ji apsilanko nelauktai ir netikėtai, reikalaujama visiško pasidavimo jos veikimui. Akiai pulti į Dievo glėbį — ar tai ne žaidimas? Paprastuose, lyg ir perdaug kasdieniškuose daiktuose — vandens laše, duonos kąsny — Dievas prakalbina, pagydo, atnaujiną žmogų. O štai, kai žmogus Jo už kiekvienos bazilikos kolonos ieško, neranda. Ar tai ne savotiškas Dievo maskaradas?

Gal būt, mums, įpratusiems įtemptu budrumu sekti dideliu greičiu besisukančias mašinas, atėjo laikas savyje ugdyti kitą nuotaiką — lengvesnę, žaismingesnę, švelnesnę. Gal atėjo ir mums laikas vėl išmokyti žmoniškai gyventi, išsilaisvinti iš vergijos technologijai, kurią patys esame sukūrę. O juk esame patyrę, kad ten, kur pirmauja nauda, ten nėra vietos nei religijai, nei fantazijai. Mūsų giliausia nuojauta mums sako, kad yra kita santvarka, kurioje ne gėda o palaima būti vaiku. Tai tvirtina ir Johan Huizanga:

Žaidimo formoje ir funkcijoje, kuri yra nepriklausoma, nelogiška ir neracionali, žmogaus nuojauta, kad jis yra pasinėręs šventoje santvarkoje, randa savo pirmąsias kilniausias ir švenčiausias išraiškas.²¹

1. Berger, **Rumor of Angels** (New York: Doubleday, 1970), pp. 58-59.
2. Ten pat, pp. 69-72.
3. H. Rahner, **Man at Play** (New York: Herder & Herder, 1967), pp. 11-25.

4. **Autobiography of St. Threse of Lisieux**, trans. Ronald Knox (New York: Kenedy & Sons, 1958), psl. 171.
5. Rahner, psl. 26.
6. Huizanga, **Homo ludens: A Study of the Play Element in Culture** (Boston: Beacon Press, 1955), psl. 195.
7. Pieper, **Leisure, the Basis of Culture**, psl. 51.
8. Pieper, **In Tune with the World: A Theory of Restivity** (New York: Harcourt, Brace, 1965), psl. 23.
9. Chesterton, **Orthodoxy** (New York: Doubleday, 1959), psl. 160.
10. Vaižgantas, "Karo vaizdai", **Vaižganto raštai**, V (Kaunas: Švyturio Bendrovės leidinys, 1922), psl. 101.
11. Krėvė, "Bedievis", **Raštai**, II (Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1956), psl. 12.
12. Plumb, "The Great Change in Children", **Horizon** (Winter, 1971).
13. Cox, **The Feast of Fools** (Cambridge: Harvard University Press, 1969), psl. 9-10.
14. Ten pat, psl. 47.
15. Guardini, **The Spirit of the Liturgy** (New York: Sheed & Ward, 1935), pp. 171-184.
16. Marcion Strange, "God and Laughter", **Worship** (January, 1971), psl. 11.
17. **Senasis Testamentas**, II, vertė J. Skvireckas (Roma: Fausto Failli, 1958), žodžio "leviantas" aiškinimas, psl. 272.
18. Kun. V. Bagdanavičiaus, MIC, sugalvotas epitetas.
19. Thomas Merton, **New Seeds of Contemplation** (New York: New Directions, 1961), psl. 106.
20. Cox, "Christ the Harlequin", **Feast of Fools**, pp. 167-190.
21. Huizanga, **Homo ludens**.

• Pasaulio gyventojų augimas sumažėjo nuo 1,9% 1970 m. iki 1,64% dabartiniu metu. Dabar kasmet pasaulyje priauga 69 mil. žmonių. Taip skelbia demografijos specialistai.

• "Social Thought" žurnalo, kurį leidžia JAV katalikų labdara, nauja redaktore yra pakviesta dr. Dorothy Mohler, Katalikų universitete baigusi socialines studijas.

• Kenija savo ambasadoriumi prie Vatikano paskyrė N. M. Mugo. Kenijoje iš 13 mil. gyventojų katalikų yra daugiau kaip 2 mil.

MARIJA SKŁODOWSKA CURIE (1867-1934)

J. VENCKUS, S.J.

M. Curie turėjo keletą doktoratų, bet nei ji pati nesivadino daktare, nei kiti į ją taip nesikreipdavo. Sorbonoje, mokslo institute ir jos pačios laboratorijoje visų ji buvo vadinama Madame Curie, o moksliniuose raštuose tik Marie Curie. Savo ilguose juoduose rūbuose ji atrodydavo labai išpūdingai — kaip karalienė. Jos mokslinis gyvenimas buvo dramatiškas, o asmeninis — tragiškas. Būdama 23 metų amžiaus, palieka savo tėvynę, nes kraštą valdantieji rusai neleidžia mergaitėms stoti į universitetą. Tėvas, broliai ir seserys sudeda savo paskutinius rublius, o ji pati susiriša kelis ryšulius baltinių, net lovai matracą įsideda ir traukiniu ketvirtos klasės vagonė važiuoja į Paryžių mokytis. Paryžiuje nusišamdo šeštame aukšte mažą kambariuką, kur žiemą pati turi užsinešti anglių kurui, pati verdasi valgyti ant spiritinės lemputės. Studijavusi per naktį, rytmetį bėga per studentų kvartalą į Sorboną, visai nesidairydama į šonus. Ji visiems atrodė tokia paslaptinga ir įdomi mergaitė. Jai rūpėjo išlaikyti galutinius egzaminus. Šypsodamasi sakydavo, kad jeigu neišlaikytų, tai būtų didelė nelaimė ir jai, ir visai Lenkijai. Mokslus ji puikiai baigė, tai buvo laimė ir jai, ir visai Lenkijai.

Ji išrado naujas spinduliuojančias medžiagas. Pirmąją savo išrastą medžiagą ji pavadino tėvynės garbei *Polonium*. Tai buvo 1898 m. liepos mėnesį. Tų pačių metų gruodžio mėnesį ji išrado kitą labai svarbią medžiagą, kurią, pasitarusi su vyru, pavadino *Radium*. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas šiai medžiagai duoda vardą *radis*, kuris yra taip linksniuojamas, kaip *medis*.

Būdama fiziškai nelabai stipri moteris, ji turėjo persijoti ir perplauti apie 10 tonų iš Austrijos atvežtos žemės, kad galėtų gauti truputiuką tos naujos medžiagos — radžio. Ji dirbo ketverius metus, kol gavo radžio druskos. Mokslo pasauliui to dar nepakako — reikėjo gauti radžio metalo. 1910 metais ji pateikė pasauliui pirmąjį gramą radžio

metalą, kuris tuo metu buvo vertinamas 100.000 dolerių.

Curie įrodė, kad atomas nėra paskutinis medžiagos vienetą, bet kad yra sistema, panaši į solarinę sistemą, su branduoliu, lyg saule, ir satelitais, kurie sukasi aplink elektriškai pozityvų branduolį. Tie satelitai yra elektronai, su negatyvia elektra. Medžiagos kokybė priklauso nuo to, kiek protonų yra branduolyje ir kiek elektronų įvairiuose nuotoliuose sukasi aplink branduolį.

Su Marija Curie prasidėjo atominis amžius, kurs vedė prie atomo branduolio skaldymo ir negirdėtos energijos pagaminimo.

MARIJOS CURIE JAUNYSTĖ

Ji gimė Lenkijoje 1867 m. lapkričio 7 d. Tai buvo labai sunkūs Lenkijai laikai (jie buvo sunkūs ir Lietuvai). Paskutinis Lenkijos ir Lietuvos padalinimas tarp didelių valstybių nešė vergiją, paniekinimą ir skausmą. Buvusi didelė valstybė išnyko iš pasaulio žemėlapių. Rusai savo paimtą dalį kitaip nevadino, kaip tik Vislos kraštu. Tauta nerimo ir negalėjo susitaikyti su likimu, vis bruzdėjo ir vis ruošė sukilimus. Ir Marijos seneliai dalyvavo sukilimuose, savo namuose net turėjo sužeistiesiems ligonines. Didžiausi sukilimai buvo 1830 ir 1863 m. Šis paskutinis sukilimas gal buvo liūdniausias, nes tauta nustojo vilties savo jėgomis išsivaduoti. Pasiliko tik neapykanta prieš pavergėją. Marija Curie prisimena, kad mergaitės, gimnazijoje išgirdusios apie caro Aleksandro II nužudymą, susikabinusios rankomis šoko iš džiaugsmo. Jos tikėjosi Lenkijai laisvės.

Tėvas Vladislovas Skłodowski buvo baigęs Petrapilio fizikos ir chemijos fakultetą. Mokytojavę gimnazijoje ir buvo jos inspektorius. Gyveno neblogai. Šeimoje buvo penki vaikai. Visi gerai mokėsi. Marytė priėmė pirmąją Komuniją ir dažnai su pamaldžia mamyte eidavo į bažnyčią. Mama buvo dvarponio duktė, mokytoja, labai graži, visų gerbiama ir mylima. Namie ji buvo tikras

angelas, labai mylėjo savo vaikus, bet po kiek laiko vaikai pastebėjo, kad mamytė pasikeitė, atrodė, kad ji jau taip jų nemylėjo, neglamonėjo. Sužinojo, kad ji serga džiova. Sakoma, kad viena bėda — ne bėda. Įvyko ir kita nelaimė — rusai tėvą atleido nuo inspektoriavimo. Jis gavo mažesnę algą ir turėjo išsikraustyti iš valdiško buto.

Motiną nutarė siųsti į Prancūziją, prie jūros. Ją išlydėjo duktė Zosė. Tėvas, gaudamas mažesnę algą, pradėjo verstis pamokomis, priėmė į savo namus gimnazistų, kad tik būtų daugiau įplaukų šeimai. Užėjo tifo epidemija. Vaikai susirgo. Zosė mirė. Motinos liga dar pasunkėjo. Marytė, dar tik 11 metų mergaitė, bėgioja po visas bažnyčias ir meldžiasi, kad tik mamytė pasveiktų. Deja, jos liga buvo nepagydoma. Atėjo kunigas teikti sakramentų. Visą šeimą susirinko prie ligonės lovos. Ji visus peržegnojo ir ištarė paskutinius žodžius: "Aš jus visus myliu". Motina mirė, o drauge su ja mirė ir religija šeimoje. Tėvas buvo revoliucionierius racionalistas, mažai tesirūpino religija. Marija pergyveno didelę religinę krizę. Jos religinis gyvenimas visiškai užgeso. Vėliau ji yra išsitarusi: "Noriu tikėti, bet negaliu". Ištekėjusi nekrikštijo net savo vaikų. Kai jos dvi mergytės, Irena ir Ieva, paauugo, joms pasakė, kad pačios gali pasirinkti religiją, jei nori, ji nespriešins.

MARIJOS CURIE GYVENIMO VINGIAI

Baigus gimnaziją, nebuvo priimta į universitetą. Turėjo užsidirbti duoną sau ir kitiems padėti. Viename provincijos dvare gavo mokytojos (guvernantės) vietą. Ponai nebuvo blogi, bet vaikai labai išlepinti, nenori mokytis. Didesnis įvykis buvo, kai ponų sūnus parvažiuodavo iš universiteto atostogų. Juodu vienas kitam patiko, išsivystė meilė, ir nutarė tuoktis. Tėvai nenorėjo apie tai nė girdėti: "Ką? — sako, — tu nori vesti paprastą guvernantę, kai yra tiek dvarponių mergaičių!" Marijai tai buvo labai skaudu. Pasijuto viena, atmesta, jos meilė paniekinta. Pasižadėjo niekad netekėti. Gal taip būtų ir buvę, jeigu nebūtų sutikusi tokio vyro, kaip Pierre Curie.

1891 m. Marija atvyko į Paryžių mokytis. Pierre Curie buvo fizikos ir chemijos instituto vedėjas. Kaip tik prie to instituto Marija prisiglaudė. Vestuvės įvyko 1895 m. Marija buvo metusi katalikybę, o Pierre buvo agnostikas. Tad vestuvės buvo civilinės Sceaux mieste, netoli Versailles, kur Curie šeima turėjo nuosavybę, kur dažnai gyvendavo ir kur pagaliau juodu abu buvo palaidoti.

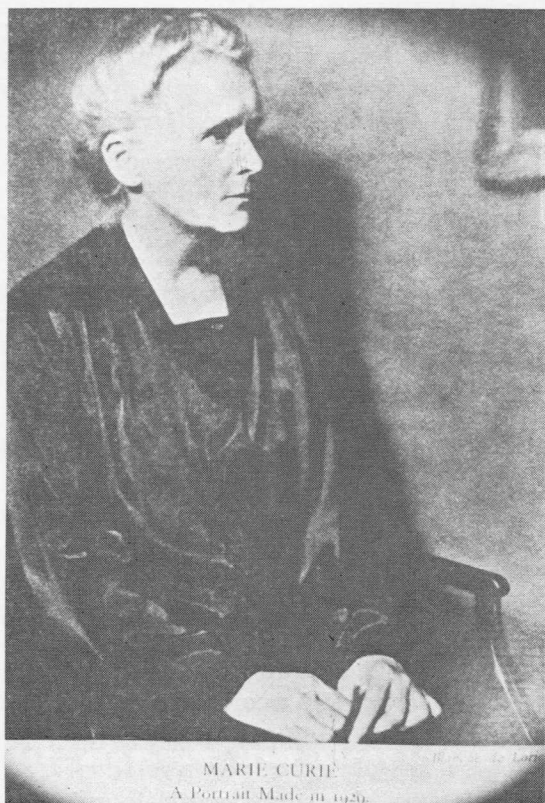
Vestuvių proga gavo įvairių dovanų. Gal įdomiausia dovana buvo dviračiai. 1887 m. John Boyd Dunlop dviračiams pritaikė pripučiamas gumines padangas, tad dviratis dar buvo naujiena. Juodu abu dar buvo jauni, gaivalingi, tai su tais dviračiais apvažinėjo Prancūzijos slėnius ir pamarius. Marija mėgo sportą: lipdavo į kalnus, čiuoždavo. Ji sportavo iki pat senatvės. Nežiūrint pavojingų radžio spindulių, ji išgyveno 67 metus. Jos dukra Irena ir žentas Joliot mirė jaunesni. Jie visi trys mirė nuo kraujo vėžio.

Pierre Curie turėjo savo specialybę, jis dirbo su kristalais, bet pamatęs savo žmonos atrastus elementus, prisidėjo prie jos darbo. Mokslininkai kartais suabejodavo, ar ta moteris galėjo tokius darbus atlikti, tokius išradimus padaryti. Gal tai buvo jos vyro nuopelnai? Bet tikroji tų darbų vadovė buvo Marija, o ne jos vyras.

Vyras sunkiai susirgo. Išgijęs susidomėjo spiritizmu. Paskui prie jo prisidėjo ir Marija. Tai visus nustebino. Gal iš tiesų žmogaus troškimas aukštesnio dvasių gyvenimo yra įgimtas...

1906 m. balandžio 19 d. Pierre Curie, kaip visados susimąstęs, kažkurėjo. Reikėjo pereiti gatvę. Lijo. Jis, išskėtęs lietsargį, praleido vieną vežimą, bet nepastebėjo kito. Pateko po arkliais, paskui užėjo jam ant galvos ratas ir mirtinai sužeidė. Galima įsivaizduoti, ką pergyveno jo žmona, tokia jautri moteris, pamačiusi sužalotą savo vyro lavoną. Ji niekados jo negalėjo užmiršti visą gyvenimą, visuomet nešiojo juodus gedulo rūbus. Sesers, motinos ir dabar vyro mirtis jai labai prisilėgė. Ji visados galvojo, kad Dievas jos nemylė, jeigu leidžia tokias nelaimės.

Po to sekė ir kitos nelaimės. Jai buvo pa-

siūlyta vieta į Prancūzijos Mokslo Akademiją, kuriai pirmiau priklausė jos vyras. Bet šalia jos buvo ir kitas kandidatas Edouard Branly, žymus mokslininkas, prisidėjęs prie Marconi bevielio telegrafo išradimo. Jis buvo geras katalikas, popiežiaus apdovanotas ordinu. Buvo rinkimai. Maža balsų persvara Marija Curie pralaimėjo. Tačiau tuoj pasitaikė kita proga. Marija Curie būtų buvusi tikrai išrinkta, bet ji tos garbės atsisakė, nes jautėsi labai užgauta, kad aną kartą nebuvo išrinkta.

Po vyro mirties Marija buvo labai liūdna, tęsė savo tyrimus ir rašė didelį veikalą apie radij. Išleido taip pat ir savo vyro raštus, o Sorbonoje užėmė jo katedrą. Bet štai įvyksta labai nemalonūs dalykai. Tokie dalykai Paryžiuje dažnai įvykdavo tarp mokslininkų, artistų ir poetų. Niekas į tai nekreipdavo dėmesio. Bet kadangi dabar tai įvyko su tokia garsia moterimi, tai tapo pasaulinio masto skandalu. Buvo taip. Kai mirė vyras, ji turėjo 38 m. amžiaus. Ji buvo graži, o

skausmas tą jos grožį padarė dar subtilesnį ir dvasingesnį. Į jos sodą susirinkdavo daug mokslininkų praleisti šventadienio popiečių. Tarp jų buvo ir Paul Langevin, fizikas, išradėjas. Jis nesugyveno su savo šeima, tai nuo jos atsiskyręs gyveno vienas. Matyti, kad Marijai atrodė visai natūralu kartais pas ją nueiti, papietauti, pasikalbėti. Paul Langevin laukė oficialių skyrybų nuo savo žmonos, ką pagaliau teismas ir įvykdė. Žmonės tuoj pradėjo Curie ir Langevin apkalbėti. Tai sužinojęs žurnalistas Gustave Téry tuoj paskelbė viename žemo lygio laikraštyje. Toji žinia tuoj pasklido po visą pasaulį. Buvo šaipomasi, kad radžio spinduliai uždegė Marijos Curie ir Langevin širdis. Gandai pasiekė ir Lenkiją. Sesuo Bronė tuoj atvyko gelbėti sesers iš Paryžiaus pragaro. Atvyko ir didžiausias lenkų rašytojas Henrikas Sienkiewicz drauge su lenkų delegacija jos parsivežti į Lenkiją. Marija nesutiko, nes manė, kad vaikai nenorės keisti Paryžiaus į Lenkiją.

Nenorėdama, kad vyro vardas būtų niekinamas, ji pradėjo vadintis savo mergautine pavarde — Skladowska ir vaikams įsakė taip vadintis. Kai kurie biografai mano, kad ji negudriai padariusi, lankydama tą vyriškį, bet, žinant jos charakterį, negalima įtarti, kad ji būtų padariusi kokių nors morališkų klaidų. Jos vienintelis ginklas prieš tas visas kalbas buvo tylėti ir kentėti.

Paprastai po didelių audrų ateina ir šviesių valandų. 1911 m. jai buvo paskirta antroji Nobelio premija už pasižymėjimą chemijos srityje. Pirmąją premiją buvo gavusi 1903 m. už fiziką. Ji viena tik ir yra gavusi dvi Nobelio premijas. Ji pati važiavo į Švediją atsiimti premijos. Pavažinėjo po Skandinaviją, pasidžiaugė gamtos grožiu ir vėl grįžo prie savo pavardės — Madame Curie.

TOLIMESNIS MARIJOS CURIE GYVENIMAS IR JO PABAIGA

Pasteur institutas, tiriąs įvairias bakterijas, buvo garsus visame pasaulyje. Kilo mintis įsteigti ir radžio institutą. Daug kas tai minčiai pritarė, ir 1914 m. buvo toks institutas inauguruotas. Jame buvo du skyriai:

fizikos ir medicinos. Fizikos skyriui ji pati vadovavo. Medicinos skyriuje gydytojai, darydami bandymus su gyvuliais, stengėsi rasti priitaikyti žmonių gydymui. Marijai labai patiko, kad jos išrastas radis gali gydyti vėžį. Ši medicinos šaka buvo pavadinta Curieterapija. Į šį institutą plaukdavo mokslininkai iš viso pasaulio, ypač iš Amerikos.

Kartą paprašė viena ponija iš Amerikos Mariją Curie audiencijos. Tai buvo žurnalistė M.M. Maloney. Ji leido laikraštį Niujorke, buvo didelė feministė, todėl labai susidomėjo šia garsia mokslininke. Ji pakvietė Mariją Curie į Ameriką. Pažadėjo, kad Amerikos moterys suorganizuos rinkliavą ir jai įteiks 1 gramą radžio, kurį jau buvo pradėjusi gaminti ir Amerika.

1921 m. Marija su savo dukromis Irena ir Ieva išplaukė į Ameriką. Visi universitetai varžėsi, norėdami ją pasikviesti, suteikti garbės doktoratus. Marija kartais taip pavargdavo, kad negalėdavo pati iškilmėse dalyvauti, tai nusiųsdavo savo atstovę — dukterį. Marija stebėjosi Amerikos galybe ir didybe. Ji pati tiek vargo, kol pagamino 1 gramą radžio, o Amerika jau turėjo 50 gramų!

Visi Amerikos laikraščiai buvo pilni Marijos Curie ir jos dukterų nuotraukų su smulkiomis gyvenimo aprašymais. Jos buvo pakviestos ir į Baltuosius rūmus, kur pats prezidentas W.G. Harding įteikė gražioje dėžutėje gramą radžio ir auksinį rakčiuką su šilkinėmis juostelėmis. Tą dieną ji atidavė savo institutui.

1929 m. ta pati Maloney suruošė jai anturą kelionę į Ameriką, kur keletą dienų ji buvo prezidento Hooverio viešnia Baltuosiuose rūmuose.

1925 m. ji nuvyko į Varšuvą ir padėjo kurti akmenį radiologijos institutui. Tokio garbingo ir karšto priėmimo Lenkija dar nebuvo mačiusi. Pats prezidentas Pilsudskis ir visa tauta reiškė pagarbą tai nepaprastai moteriai.

Marijos Curie išradimai turėjo didelės įtakos įvairioms mokslo sritims: fizikai, chemijai, medicinai, antropologijai ir kt. Atsidarė nauji gamtos tyrimo keliai. Šie išradi-

mai pasitarnavo ir evoliucijos mokslui, nes iš radioaktyvių medžiagų spinduliavimo galima spręsti, iš kokio amžiaus yra įvairios iškasenos, gyvulių ir žmonių kaulai.

Jos duktė Irena drauge su savo vyru surado dirbtines radioaktyvias medžiagas, bombarduojant radžio spinduliais aliuminį. Tai buvo didžiausias įvykis, kuris privertė vokiečių Otto Hahn Berlyne 1938 m. prie atomo branduolio skaldymo. Marija numatė tą nelaimingą atominę bombą ir pasakė, kad kol žmonės neišmoks suvaldyti savo egoizmo, atominė bomba bus žmonijai pražūtis.

Irena ir jos vyras Joliot, gavę 1935 m. Nobelio premiją, pasidarė didžiausi atominės energijos žinovai. Prancūzų valdžia pasiuntė juodu į Tautų Sąjungą atstovauti Prancūzijai, kuri vėliau tą žingsnį labai apgailėstavo, nes Joliot pasitarnavo Maskvai, už ką gavo 1951 m. Stalino taikos premiją.

Marijos duktė Ieva buvo menininkė, pianistė, rašytoja ir žurnalistė. Parašė didelę savo motinos biografiją, aprašė jos paskutines valandas, kurios buvusios sunkios. Prieš mirtį neparodė jokių religinių jausmų. Buvo palaidota privačiai Sceaux kapuose, prie vyro. Ji mirė 1934 m. liepos 4 d., sulaukusi 67 m. amžiaus.

Tai buvo paslaptinė, reta ir ypatinga būtybė. Ji mylėjo žmones ir jiems stengėsi daryti gera. Labai daug padėjo savo studentams. Be jos ypatingos pagalbos studentai, rašydami sunkias disertacijas apie radioaktyvias medžiagas, jokių būdu nebūtų galėję apsieiti. Jeigu jos studentas išlaikydavo egzaminus, tai tuojau susirinkdavo laboratorijoje prie arbatos su saldumynais. Ji buvo be galo jautri, visus nemalonumus stengdavosi viena pergyventi ir iškentėti. Gal čia ir buvo jos klaida, kad ji niekados su nieku nekalbėdavo apie savo religiją ir širdies problemas. Kai kurie jos biografai stebisi, kad ji, tokia jauna, dar tik 12 m. mergaitė, jau prarado religiją ir tapo agnostike. Bet Albert Einstein pasakė, kad jis nežinąs kito mokslininko, kurio taip garbė nesugadino, kaip Marijos Curie. Ji buvo nuolanki, kukli, nusizėmusi. Ji mylėjo žmones, o šv. Jonas sako, kad kas myli žmones, myli ir Dievą.

AMERIKOS SPAUDA BEI TELEVIZIJA IR GALIMYBĖS LIETUVIAMS

BRUNO MARKAITIS, S.J.

Prieš pradėdami kalbėti apie Amerikos spaudą bei televiziją, norime iš anksto pabrėžti, kad čia svarstysime komunikacijos priemones (communications media), bet ne Marshall McLuhan prasme. Mums atrodo, svarbiau yra iškelti Amerikos spaudos bei televizijos struktūrą, žinių šaltinius ir tradicinį tvirtinimą, kad "visuomenė turi teisę žinoti", negu tipingąją komunikacijos priemonių prigimtį, jų specifinę paskirtį ir žmogaus buities ištesimą bei jo pasaulio milžinišką padidininimą.

Amerikos spaudos bei televizijos struktūra bus sunkiai suprantama, jei užmiršime, kad ją išlaiko pirmoje eilėje ne valstybė, ne plačioji visuomenė, o bisnis. Be pakankamai gausių reklamų tiek spauda, tiek televizija greitai subankrutuotų. Kadangi taip yra, tas, kuris finansuoja ar prisideda stambiu būdu prie spaudos ar televizijos išlaikymo, turi balsą ir įtaką pasukti šias komunikacijos priemones vienu ar kitu keliu. Savaime suprantama, kad tai lengviau televizijoje, negu spaudoje. Tačiau nepamirština, kad federalinė valdžia per FCC (Federal Communications Commission) kontroliuoja televiziją (ir radiją). Taigi kontrolė neliečia spaudos. Žinoma, kontrolė nėra cenzūra. Ji pasireiškia leidimo davimu televizijos (ir radijo) stotims veikti, paskirdama kanalą, nustatydama oro bangą ir paskelbdama stotis įpareigojančias direktyvas. Tačiau jei televizijos (ar radijo) stotis pabando sauvaliauti, FCC gali greitai ir efektingai pagrasinti leidimo atėmimu, atseit, neatnaujinimu. Leidimai atnaujinami kas treji metai.

Dar vienas dalykas minėtinas, prieš pradėdant pagrindinių klausimų svarstymą, būtent — Amerikos spaudos bei televizijos susipynęs tinklas. Jis apima ne tik didžiuosius laikraščius ir pagrindinius televizijos (bei radijo) vienetus, k.a. CBS, NBC, ABC, Metromedia, Westinghouse Broadcasting Corporation ir PBS (Public Broadcasting System), bet ir vietinius priemiesčių bei mažesniųjų mies-

tų laikraščius, o taip pat ir vietines televizijos bei radijo stotis. Jos dažnai, bet ne visada, priklauso pagrindinėms televizijos bendrovėms. (CBS nuosavybės rankose yra 126 stotys.)

Šis susipynęs nuosavybės ir bendrų interesų tinklas yra vertas ypatingo dėmesio, nes kai kurie didieji laikraščiai bei žurnalai yra privačiose rankose. Sakykime, "Washington Post" yra Katherine Graham nuosavybė. Jai taip pat priklauso "Newsweek" ir kelios vietinės televizijos bei radijo stotys. "New York Times", berods, nuo dienraščio įsteigimo pasilieka privati nuosavybė. "Los Angeles Times" su keliomis vietinėmis televizijos bei radijo stotimis pietinėje Kalifornijoje priklauso Chandler šeimai. Be abejo, esame girdėję apie laikraštinę Randolph Hearst imperiją, apie Lerner laikraščių tinklą, apie McCormick šeimos "Chicago Tribune" ir WGN televizijos stotį bei artimus ryšius su Metromedia televizijos organizacija. Marshall Field šeimai tebepriskaito "Chicago Daily News" ir "Sun Times", kaip savo laiku Henry Luce geležine ranka valdė "Time-Life" plačią organizaciją, kurią jis pats buvo gabiai subūręs ir sėkmingai išvystęs.

Žinoma, eilė didžiųjų dienraščių yra perėję į beveidę korporacinę struktūrą. Tai ypač galioja šio krašto pagrindinėms televizijos bendrovėms. Jų nuosavybė jau seniai yra išslydusi iš šeimos bei privačių rankų ir dabar priklauso korporacijoms, kurių biznio interesai nesiriboja vien komunikacijos priemonėmis, bet kartais siekia tokias tolimas sritis, kaip naftos, ginklų gamybos ir tekstilės pramonė.

Ne retai tarp lietuvių girdime žodžius — "didžioji spauda". Kas gi ji yra? O gal tiksliau būtų klausiti, ar ji yra? Mano nuomone, preciziškiau išsireikštume, jei kalbėtume ne apie didžiąją Amerikos spaudą, o apie didžiuosius laikraščius. Kodėl? Į tai atsakysime, nagrinėdami spaudos žinių šaltinius.

Ir šiandien spaudos (bei televizijos) pasaulyje pagrindinis žinių bei informacijos šaltinis pasilieka reporteris, korespondentas, dažnai pasinaudojantis fotografu ar filmuotoju. Tačiau reporterių, korespondentų reportažai ir surinktos žinios suplaukia į dvi didžiausias žinių agentūras: Associated Press ir United Press International. Jų teletipai nepavargdami klegena 24 valandas laikraščių redakcijose, televizijos ir radijo stotyse, prekybos ir finansų institucijose ir valdžios departamentuose. Iš jų nuolat plaukia žinių upės srovelėmis bei šaltinėliais ir per laikraščių skiltis, televizijos bei radijo žinių programas pasiekia visą kraštą.

Amerikos laikraščio reporteris-korespondentas, ypač tas ar ta, kurie yra pasiekę garso ir suspietę milžinišką skaitytojų, sekėjų bei gerbėjų skaičių, yra savos rūšies fenomenas, labiau charakteringas šiam kraštui, negu kuriai kitai valstybei, turįs tokią nepaprastą galią ir įtaką, kurios kartais prisibijo ne tik biznio ar valdžios pasaulis, bet ir pats Amerikos prezidentas. Tokius reporterius-kolumnistus išaugina sindikuotos spaudos biurai ir agentūros. Anksčiau mes turėjome tokius įtakingus ir galingus kolumnistus, kaip Walter Winchell, Walter Lippman, Arthur Krock, Drew Pearson, Stewart Alsop, neskaitant eilės mažiau įtakingų, kurių kasdieninės ar savaitinės kolumnos pasirodydavo sindikacijos būdu trijuose ar keturiuose šimtuose laikraščių visoje plačioje Amerikoje. Šiandien turime James Reston, Jack Anderson, Pat Buchanan, Shana Alexander, Bill Moyers, William Buckley ir daug kitų, nepamirštant humoristiniu stiliumi rašančių bet nepaprastai populiarių ir labai plačiai sindikuotų kolumnistų, kaip Art Buchwald ir Mike Royko.

Be savų ir sindikuotų reporterių ar kolumnistų, kiekvienas laikraštis visuomet turi patyrusius specialistus kiekvienai gyvenimo sričiai, pradedant ekonominiais mokslais, prekybos, industrijos ir finansų pasauliu, o baigiant medicina ir menais. Kai kurie tų specialistų yra pasaulinio garso mokslininkai, žymūs ir kompetentingi savos srities žinovai, net Nobelio premijos laureatai.

Kas yra savitai charakteringa Amerikos dienraščiui — tai nepaprastas nuomonių įvairumas ir kartais diametraliai priešingų pažiūrų skirtumas to paties numerio skiltyse. Ar tai bus "New York Times", ar "Baltimore Sun", ar "Chicago Tribune", ar "San Francisco Examiner", visur rasime įdomių faktų, kad vedamųjų straipsnių nuomonės dažnai nesutinka su reporterių nuomonėmis ir atvirkščiai. Ne retai pasitaiko, kad vedamieji siūlo vieną nuomonę, reporteriai kitą, o laisvieji bendradarbiai trečią. Ir visa tai vieno ir to paties laikraščio puslapiuose.

Norėdami geriau suprasti Amerikos spaudos paskirtį ir uždavinius, turėtume trumpai stabtelti ties dviem dalykais: pirma, kas yra žinios, kuriomis laikraštis domisi; antra, laikraštis, pagal tradicinę definiciją, turi informuoti skaitytoją ir jam patarnauti. Pirmiausia, kas sudaro žinias? Išėities taškas, atrodo, glūdi tame, kas žmogų domina. Amerikos žurnalizmas tai išreiškia dviem žodžiais: "human interest". Čia pravartu pastebėti, kad skaitytojų daugumas domisi ne akademinio žinių definicijos supratimu, bet tik tuo, kas jų akį pagauna sensacingumo smalsiu patrauklumu. Nenorėtume iš principo tvirtinti, kad sensacingumas savaime yra blogas. Juk jis gali būti tik stiliaus priemonė ar priėjimo būdas prie skaitytojo. Ypač mūsų laikais, kai laikraštis turi konkuruoti su televizija, jam belieka ribotas pasirinkimas: kasdieniniai įvykiai, ypač bliviai ir santūriai aprašyti, mažą ką tedomina. Net ir tautinio ar tarptautinio masto įvykiai, jeigu juose nėra dramos, siurprizo, tragizmo bei intrigos, daugeliui atrodo neverti didesnio dėmesio dalykai. Savaime aišku, kad kiekvienas mėgsta skaityti apie save. Deja, didieji laikraščiai retai tesidomi eiliniu skaitytoju, nebent jis būtų Amerikos prezidentui į ranką įkandęs ar Michelangelo Pietai nosį plaktuku nuskėlęs. Tačiau lieka mažesnių vietovių, bendruomenių, priemiesčių laikraščiai, kurie žinias kitaip supranta, vertina ir interpretuoja. Tokiam laikraščiui, kuris patarnauja keliems ar keliolikai tūkstančių skaitytojų, pirmoje eilėje yra svarbu tai, kas vyksta toje vietovėje. Joje papras-

tai nėra didelių garsenybių, plačiai žinomų asmenybių. Nėra čia nei spalvingų herojų, nei baisių gengsterių. Todėl čia viskas žmoneis įdomu, kas vyksta ir savivaldybėje, ir parapijoje, ir mokykloje, ir medžiotojų klube, ir skautų sueigoje. Svarbus įvykis yra ne tik mirtis, gimimas, vedybos, bet ir mokslo metų pabaiga, kiek pyragų pardavė motinų klubas, kieno duktė ištakėjo, o sūnus gavo magistro laipsnį. Žodžiu, kaip žinios, taip ir žinių sąvoka įvairuoja.

Žinoma, ir didieji dienraščiai domisi įvairiais gyvenimo įvykiais, kurie lydi šeimos ir organizuotos visuomenės gyvenimą, tačiau pagrindinis dėmesys čia skiriamas garsenybėms, asmenims, užimantiems svarbias vietas biznio, politikos, švietimo ir pramoginių menų pasaulyje, o taip pat ir turtuolių pseudoaristokratijai. Ne retai pastarojoje kategorijoje, ypač atrenkant moterų fotogra-

fijas, laikraštyje pasirodo ta, kuri fotogeniškesnė, kurios veidas gražesnis ir išvaizda elegantiškesnė.

Darant išvadą, tur būt, būtų teisinga tvirtinti, kad laikraštis, ar tai būtų dienraštis ar savaitraštis, stengiasi atlikti kelias funkcijas: skaitytoją informuoti, jam padėti ir aplamai prisidėti prie bendrinių problemų sprendimo. Čia vėl pakartotina, kad laikraštis išsilaiko iš reklamų. Todėl prekybos ar pramonės vienetas, kuris kokiam nors dienraštyje investuoja labai dideles pinigų sumas, žinoma, turi tam tikrą įtaką laikraščio leidėjui ir redaktoriams. Be to, prisimintina, kad šiais laikais, kai rasinės ir etninės grupės rodo kur kas didesnę veiklumą ir kartais net karingumą, negu prieš 15 metų, tai ypač didieji dienraščiai turi rasti savo puslapiuose vietas šių grupių problemoms ir jų sprendimui. (b.d.)

ŠV. GABRIELIUS NAUJAJAME ĮSTATYME

(Ištrauka iš dabar spausdinamos J. Burkaus knygos: "Du dvasinių būtybių pasauliai", psl. 116, 118-120)

Šv. Gabrieliaus vardas yra hebraiškos kilmės. Jis reiškia Dievo galybę. Šis šventasis yra ypatingas Šv. Dvasios ar net Mesijo pasiuntinys. Jo pasiuntinybė, arba misija, yra artimai susijusi su Išganytojo atėjimu ir žmonijos atpirkimu. Dėl jo didžios ir svarbios pasiuntinybės Bažnyčia jį laiko arkangelu, nors tokiu titulu jis nėra vadinamas Šventraštyje.

Evangelijose pirmiausia mes sutinkame šv. Gabrielių arkangelą Jeruzalės šventykloje: čia jis praneša kun. Zakarijui, kad jis susilauks sūnaus — Jono Krikštytojo. Šv. Luko Evangelijoje skaitome, kas atsitiko Erodo dienomis: kun. Zakarijui atėjo eilė šventykloje aukoti smilkalų. "Smilkymo valandą... jam pasirodė Viešpaties angelas", pranešdamas linksmą žinią, kad jis susilauks sūnaus, jį pavadinsiąs Jonu, ir kad

"daugelis džiaugsis jo gimimu, nes jis bus didis Viešpaties akivaizdoje". Zakarijo paklaustas, Viešpaties atsiųstasis angelas prisipažino: "Aš esu Gabrielius, kurs stoviu Dievo akivaizdoje. Aš esu siųstas kalbėti tau ir paskelbti tos linksmos žinios" (1, 5-19).

Šešioms mėnesiams pralinkus, angelas Gabrielius buvo siųstas į Nazareto miestelį pas Mergelę Mariją pranešti jai ir drauge visam pasauliui pačią svarbiausią žinią — Dievo Sūnaus ir mūsų Viešpaties įsikūnijimą ir gimimą, lauktą tūkstančius metų.

Švč. Mergelė Marija yra vienintelė tos didžios naujienos liudininkė, kada Dievas pradeda pildyti savo pažadus, siųsdamas Išganytoją žmonijai atpirti. Šios paslapties apreiškimą Evangelijose skaitome su Senojo Įstatymo žmonijos ilgesiu: "Angelas Gabrielius buvo Dievo siųstas į Galilėjos miestą, kurs vadinamas Nazaretas, pas mergaitę, pažadėtą vyrui, vardu Juozapui, iš Dovydo namų; o mergaitės vardas buvo Marija. Angelas, atėjęs pas ją, tarė: Sveika, malonės pilnoji, Viešpats su tavimi" (Lk 1, 26-28).

Atsitiko pirmą kartą istorijoje nuo pat laiko pradžios, kad angeliškasis kunigaikštis sveikintų žemės mergaitę, pavadindamas ją malonės pilnąja ir pranešdamas, kad Viešpats Dievas esąs su ja. Juk, pirmiesiems tėvams nusikaltus, niekas nebuvo pilnas Dievo malonės. Dėl to netenka stebėtis Marijos nustebimu, girdint niekados niekam netartą pasveikinimą.

Dabar šv. Gabrielius turi paruošti ją, palenkdamas jos mergaitišką galvosą, ir išgauti jos sutikimą tapti Dievo Sūnaus motina. Dievo pasiuntinys puikiai atlieka jam pavestą užduotį: "Nebijok, Marija, nes tu radai malonės pas Dievą". Jis kreipiasi į ją asmeniniu Marijos vardu, kad išgautų iš jos, susijaudinusios ir sumišusios, pasitikėjimą ir ją nuramintų.

Didžioji Dievo Sūnaus įsikūnijimo paslaptis, pažadėta daug šimtmečių prieš pranašus ir dabar pranešama švč. Mergelei Marijai, kad Dievo pažadas būsiąs išpildytas dabar, jeigu ji tikrai sutiksianti būti Išganytojo motina. Jos pritarimas yra būtinas. Išganytojo atėjimas dabar priklauso nuo jos sutikimo: "Štai pradėsi iščioje ir pagimdysi sūnų, ir praminsi jį vardu Jėzus. Jis bus didis ir bus vadinamas Aukščiausiojo Sūnumi. Viešpats Dievas duos jam jo tėvo Dovydo sostą... ir jo karaliavimui nebus galo" (Lk 1, 31-33).

Iš šių arkangelo žodžių švč. Mergelė Marija aiškiai supranta, kad šis jos sūnus esąs pažadėtasis žmonijos Išganytojas. Bet vienas svarbus dalykas jai dar nėra aiškus, būtent, kaip ji galėsianti suderinti savo skaistybės įžadą ir žadėtąją motinystę, dėl to ji teiraujasi pas arkangelą Gabrielių tolimesniu klausimu: "Kaip tai įvyks, kad aš nepažįstu vyro?"

Šv. Gabrielius tuoj jai paaiškina, kad Dievas esąs labai patenkintas jos skaistybės įžadu. Tą įžadą jis gerbiąs, padarydamas ją savo Sūnaus motina ne vyro, o Šv. Dvasios pagalba: "Šventoji Dvasia nužengs ant tavęs, ir Aukščiausiojo galybė apdengs tave savo šešėliu; todėl ir šventasis, kurs gimis iš tavęs, vadinsis Dievo Sūnumi" (Lk 1, 35).

Savo žodžių ir pasiuntinybės tikrumą šv. Gabrielius sustiprina, švč. Mergelei Marijai

pranešdamas, kad jos giminaitė Elzbieta taipgi laukianti sūnaus, nes nieko nesą negalimo Dievui. Tuo šv. Gabrielius padrąsina Mergele Mariją sutikti su Dievo valia ir jo planais.

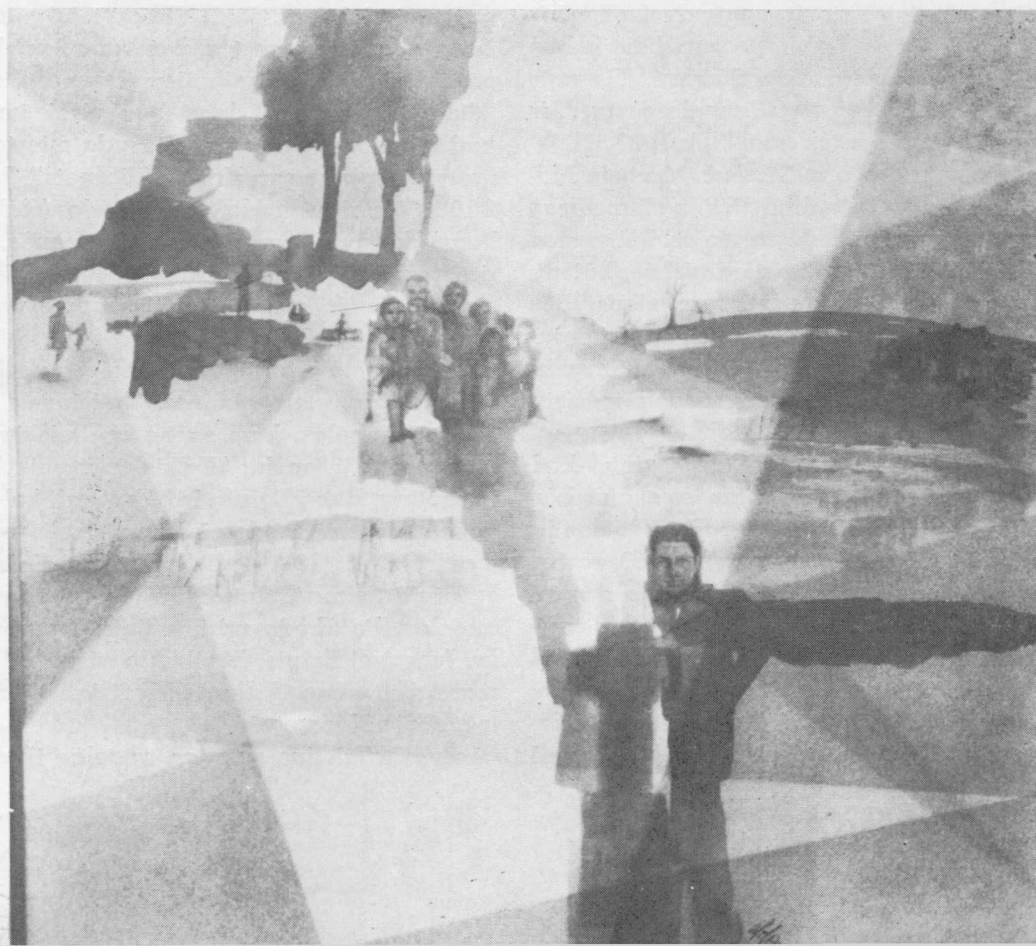
Gavusi iš arkangelo paaiškinimą, kad ji neprarasianti savo mergystės dovanos ir kad Šv. Dvasios pagalba tai įvyksią, ji supranta, kad Dievo valia ji esanti parinkta būti motina Išganytojo, per kurį turi ateiti išganymas visai žmonijai. Džiaugsmingai ji paklusta Dievo valiai ir nedelsdama išreiškia savo nuolankų sutikimą: "Štai aš Viešpaties tarnaitė, tebūnie man taip, kaip tu pasakei" (Lk 1, 38). Su gilia pagarba šv. arkangelas tuoj nusilenkia, gal net priklaupdamas ant kelių, kad pagarbintų Dievo Žodį, tapusį kūnu.

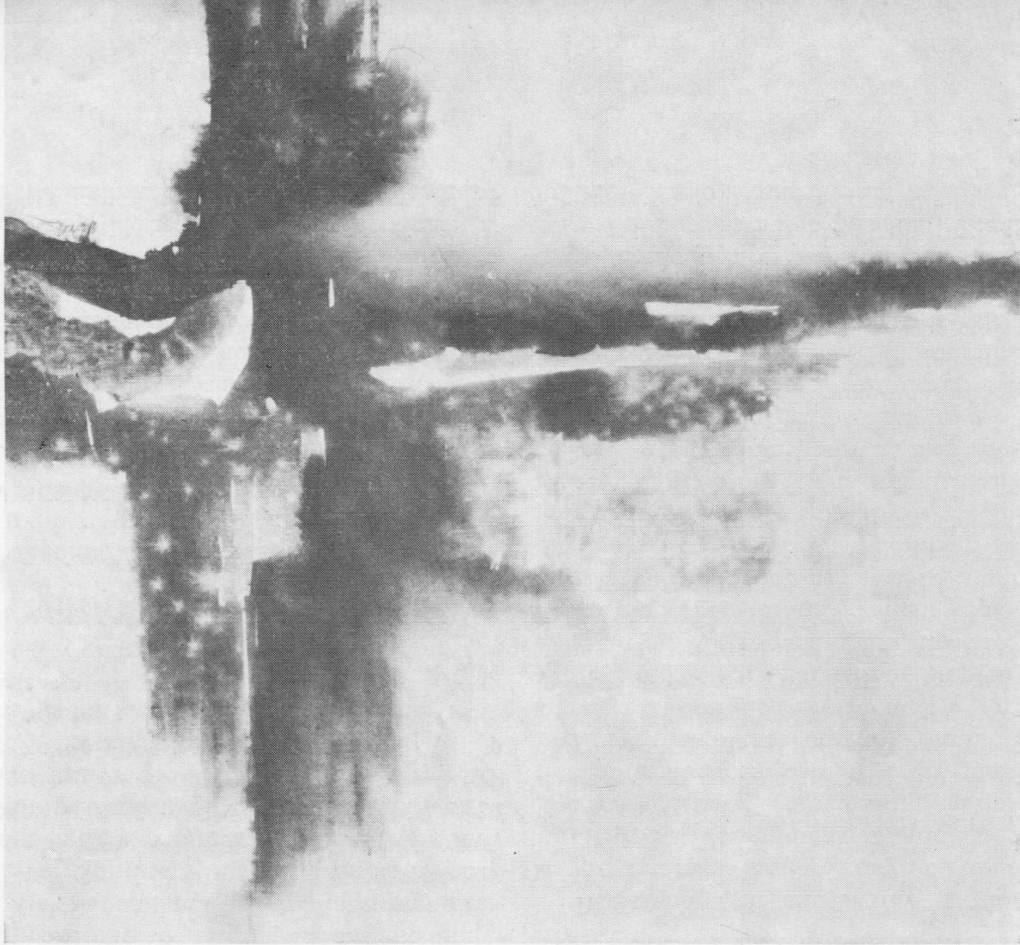
Gavęs švč. Mergelės Marijos sutikimą būti žmonijos Išganytojo motina, arkangelas Gabrielius ją palieka, nes tą Dievo pavestą uždavinį jau atliko.

Arkangelo Gabrieliaus uždavinys nesibaigia šiuo apreiškimu: jis ir toliau rūpinasi ja — globoja joje esantį Dievo Žodį. Ir labai galimas dalykas, kad, Išganytojui gimus, šv. Gabrielius yra tas pats angelas, kurs praneša bandą saugojantiems piemenėliams "didelį džiaugsmą, kurs bus visai tautai, kad šiandien jums gimė Dovydo mieste Išganytojas, kurs yra Kristus Viešpats" (Lk 2, 2-10). "Ūmai atsirado prie angelo (Gabrieliaus) daugybė dangiškos kariuomenės, kurie garbino Dievą ir sakė: Garbė Dievui aukštybėse ir žemėje ramybė geros valios žmonėms" (Lk 2, 14).

Arkangelo Gabrieliaus pareigos nesibaigia nė Išganytojo gimimu. Greičiausiai jis yra tas angelas, kurs sapne apsireiškia šv. Juozapui ir jį išpėja: "Kelkis, imk vaikėlį ir jo motiną, bėk į Egiptą ir būk tenai, kol tau pasakysiu, nes Erodas ieškos vaikelio nužudyti" (Mt 2, 13). Šv. Gabrielius rūpinasi šventąja Šeima Egipte kaip jos ypatingasis angelas. Po Erodo mirties jis vėl pasirodo šv. Juozapui Egipte, liepdamas visai šv. Šeimai grįžti namo. Aišku, jis lydi ją kelionėje ir globoja Nazarete.

Šv. Gabrielius yra tas angelas iš dan-

gaus, kurs prakaituojantį krauju ir velnio gundomą Išagnytoją sustiprina Alyvų darželyje. Labai pritinka, kad tas pats angelas, kurs žmonijai pranešė Išganytojo atėjimo metą Senajame Įstatyme per pranašą Danielių ir Naujajame Įstatyme per Mergelę Mariją, ir dabar liudija jo merdėjimą, nuri-ta akmenį nuo kapo angos ir praneša pa-sauliui Išganytojo prisikėlimą ankstyvą Ve-lykų rytą ir po keturiasdešimt dienų patvir-tina apaštalams jo užžengimą į dangų, pri-mindamas jiems jo grįžimą laiko pabaigoje.

Visą šį mūsų samprotavimą apie šv. Gabrieliaus arkangelo pasiuntinybę patvir-tina angelų regėtoja seselė Magdalena nuo Kryžiaus: "Šv. Gabrielius buvo Kristaus žmogiškosios prigimties angelas sargas. Jis pirmas paskelbė Kristaus gimimą piemenė-liams, jis draugavo su šventąja Šeima, jai bėgant į Egiptą. Jis buvo tas angelas, kurs atvyko pas Kristų, prakaituojantį Alyvų darželyje; jisai stovėjo greta (švč. Mergelės Marijos), jai sutinkant savo Sūnų (kelyje į Kalvarijos kalną), ir pagelbėjo ant kryžiaus mirštančiam mūsų Viešpačiui. Jis taipgi bu-vo prisikėlimo ir į dangų užžengimo ange-las. Kiekvienas, kurs turi ypatingą pamaldu-mą į šv. Gabrielių, bus sustiprintas ir sura-mintas mirties valandą, nes šv. Gabrielius stovėjo prie mūsų Viešpaties, jam mirštant... Sielos, kurios gyvenime dažnai jį sveikina, bus jo pasveikintos mirties valandą, ir jis pristatys tas sielas dangaus Karalienei".

IS DVIRATININKO KELIONIŲ

ANICETAS TAMOŠAITIS, S.J.

JAV SUKAKTUVĖS

Amerikai 1976-ji metai nepaprasti: jos Jungtinės Valstybės šventiškai mini du šimt-mečius savo nepriklausomybės. Su tuo šven-timu ypatingu būdu susijęs vienas šios ša-lies prezidentų — Tomas Džefersonas. Ne ką kitą, o jį paėmė viršelio paveikslui *Time* žurnalas specialiaame numeryje, skirtame šioms nepriklausomybės sukaktuvėms. Ir šiais jubiliejiniais metais naujai išleistame

2-jų dolerių banknote matome ne kurį kitą prezidentą, o Džefersoną. Antroji to bankno-to pusė, galima sakyti, paaiškina, kodėl jis taip ypatingai šiomet prisimenamas: Džefersonas yra autorius Nepriklausomybės dekla-racijos, kuria Amerikos kolonijos pasiskelbė atsiskiriančios nuo Anglijos ir esančios lais-vos. Banknoto antrojoje pusėje ir matome būsimąjį prezidentą Tomą Džefersoną, pa-teikiantį tą savo rašytą dokumentą į Fila-delfiją suvažiavusių delegatų pirmininkui.

Su tuo asmeniu šiais jubiliejiniais metais susieju ir aš savo vasaros atostogų kelionę dviračiu. Pasirinkau vykti per teritoriją, ku-rią jis Jungtinėms Amerikos Valstybėms nu-pirko, kaip tik tomis vietomis, kurių ištirti pasiuntė su būriu vyrų savo sekretorių Clark ir kapitoną Lewis; šių dviejų žmonių vardu toji istorinė ekspedicija ir pavadinta.

Dėl ryšio su aprašysima mano kelione pravartu apie tą pirkimą bei ekspediciją tarti keletą žodžių, pradžioje dar stabteliant ir prie įdomaus trečiojo prezidento charak-terio.

TREČIASIS AMERIKOS PREZIDENTAS

Džefersonas, trečiasis JAV prezidentas, buvo gana spalvinga asmenybė. Pavyzdžiui, pirmieji du, Vašingtonas ir Adams, puose-lėjo pompastišką ceremonialą, imituodami ano meto Europos karalių dvaro manieras. (Vašingtonas bandė oficialiai tituluotis "Jo Didenybė Amerikos Prezidentas ir jos Lais-vių Saugotojas"). Džefersonas, tapęs prezi-dentu, visa tai nedelsdamas nušlavė lauk. Potvarkis sukėlė didelį svetimų diplomatų, dignitorių, ambasadorių ir, aišku, damų ne-pasitenkinimą, netgi pasipiktinimą. Jau tai juos erzino, kad turėjo palikti elegantišką Filadelfiją ir keltis į Vašingtoną, kuris tuo metu tebebuvo primityvus kaimas laukuose su nebaigtais statyti namais, negrįstomis, purvinomis gatvėmis. O čia dar prezidento įsakyta visiškai suprastinti diplomatinį pro-tokolą, apsiribojant minimumu ir dargi niekam nepripažįstant pirmenybės dėl jo titulo ar užimamo posto! Patį savo inauguracijos rytą Džefersonas nuėjo pėsčias į Kapitoliją, lydimas keleto draugų, užuot važiavęs šešių

žirgų traukiama karieta, kaip buvo paprotys.

Toks Džefersono elgesys gali sukelti mintį, kad jis buvo koks netašyto būdo, menkai teauklėtas ir skonio neišmanantis prastuolis. Iš tikrųjų apie stilių ir skonį vargu ar kas nors tada daugiau nusimanė už Džefersoną. Jo dar prieš prezidentu tampant pasistatydinti namai buvo tikra architektūrinė puošmena. Pavadinti itališkai *Monticello* "kalneliu" (todėl, kad stovėjo ant medžiuose skendinčios kalvos), jie neperseniai pavaizduoti net viename JAV pašto ženkle. Gal dar labiau už pačius namus juose besilankančius svečius, kurių niekada nestigo, stebindavo vaisės savo skoningu paruošimu, gardumu ir gausa. Čia, besilankančiųjų aprašymu, "respublikoniškas paprastumas buvo suporuotas su epikūrišku skonėjimusi". Gyvendamas Prancūzijoje, kur tarnavo Amerikos ambasadorium, Džefersonas su pamėgimu domėjosi prancūzų kulinarijos menu, pasidarė mažą sau lygių teturinčiu jo žinovu, kaip liudijo Monticello ir vėliau Baltųjų Rūmų valgomasis. Tai turėjo daug įtakos visai Amerikos virtuvei. *The American Heritage Cookbook*, plačiai iliustruota knyga apie Amerikos virimą, turi ištisą skyrių apie šio prezidento įnašą.

PASLAPTYS UŽ MISISIPĖS

Gal ne menkesnis žinomas, kaip virtuvėje ir valgomajame, Džefersonas buvo sode ir darže: pažino kiekvieną vaismedžio rūšį savo sode, kiekvieną augalą darže ir teikė tikslus nurodymus savo tarnams, kur ir kada turi būti sodinama, kaip prižiūrima, kiek ir kuo tręšiama. Bet bene visų labiausiai Džefersono dėmesį traukė dar viena sritis: Amerikoje randamos iškaskenos. Didžiausiai vertinama dovana Baltiesiems Rūmams, Džefersonui valdant, buvo maišas su atkastų gyvulių, ypač priešistorinių, kaulais, kuriuos prezidentas galėjo nagrinėti ir regzti apie juos savo teorijas.

Turime nepamiršti, kad praėjusiojo šimtmečio pradžioje, kai tapo prezidentu, JAV tebebuvo palyginti siauras žemės ruoželis palei Atlanto vandenyną. Kur šiandien stovi milijoninė Čikaga, ten 1803 m. tebuvo tik

Autorius su savo dviračiu Badlands kalnuose, Pietų Dakotoje.

vienas namas, ir tas pats iš rąstų, šalia indėnų palapinių. Iki Misisipės esantys papuliai ir paežeriai buvo jau kiek pažistami; apsigyventi nuo jų toliau buvo neparanku ir dėl nesamų sausumos kelių, ir bijomų indėnų. Ne kartą buvo pasitaikę, kad kur vieną dieną baltieji ėjo, kitą tik jų skalpai kabėjo prie raudonodžių palapinių. Nuo jų pavadintos net Amerikos valstybės aplink Didžiuosius ežerus, kaip Indiana. O kas buvo nuo Misisipės į Vakarus, nežinojo niekas, išskyrus tai, ką miglotai papasakodavo tas ar kitas užklydęs tenykštis indėnas. Į visą didžiulę teritoriją nuo Misisipės upės iki Ramiojo vandenyno praėjusiojo šimtmečio pradžioje nebuvo veik įkėlęs baltasis žmogus savo kojas.

Lengva suprasti, kaip jos paslaptys traukė Džefersono lanką dvasių ir taip daugeliui sričių imlų dėmesį. Jei buvo randama šiaupus Misisipės mamuto kaulų, tai anapus gal jų tebesama ir gyvų? O va, šio prieš-

istorinio žvėries griaučiai: gal išnykęs tik rytinėje krašto dalyje, o anuose neištirtuose plotuose į Vakarus bėgioja pulkais, kaip šiaupus po preriją matomos kaimenės būvolų?

Apie tai sužinoti buvo tik vienas būdas: nuvykti ir pamatyti. Žinoma, ne pačiam: to neleido prezidento pareigos. Bet keleriems metams turima prezidento galia teikė aukso progą suorganizuoti ekspediciją ir gauti iš valstybės išdo jai reikiamų pinigų. Vadovu buvo numatęs savo sekretorių Meriwether Lewis, su kuriuo rišo ne tik tarnyba, bet ir draugystė. Planą dar paspartino ir palengvino pasitaikęs žemės pirkinys.

Kai kuriems skaitytojams gal apmaudu, kad laukė dviratininko nuotykių, o gauna istorijos pasakojimų. Tokiam priekaištui atrodo ne vieta, nes keliautojui kad nebūtų lėkštas ir spragotas, privalu sakyti ne tik ką *matė*, bet ir ką *mąstė*. Vykdamas anomis vietomis dviračiu, negalėjau dažnai nemąstyti apie jų įdomią istoriją. Juk mums ir Lietuvos vietų aprašymas atrodytų peiktinas, jei tylėtų apie tai, kas jose dėjosi praeityje, tepateiktų reginius be ryšio su ja.

NAPOLEONAS PARDUODA ŽEMĘ

Plotai į Vakarus nuo Misisipės per visą žemyną, nuo Kanados iki pat Meksikos įlankos priklausė Prancūzijai kaip jos kolonija ir vadinosi Louisiana. (Šiandieninė Louisianos valstybė tėra maža dalelė tos teritorijos pietuose). Tai rodo ir išlikę vietovardžiai, kaip Prairie du Chien, Saint Louis, Baton Rouge. Kadangi Misisipės upė buvo svarbus prekybos kelias, amerikiečiams norėjosi turėti savo rankose jos žiotis; kitaip bet kuri svetima valstybė, jas kontroliuojanti, galėjo nutraukti laivų susisiekimą ir visą prekybą užsmaugti. Anglija, su kuria Napoleonas ruošėsi karui, tikriausiai žiotis okupuotų. O su jos karaliumi dėl pakeltos revoliucijos ir laimėto karo buvusių Amerikos kolonijų santykiai draugiškumu nepasižymėjo.

Džefersonas liepė JAV ambasadoriui Parįžiuje pasiteirauti, ar prancūzai neparduotų gabalo žemės prie Misisipės žiočių, kur šiandien New Orleans miestas, įgaliodamas

pasiūlyti iki 2 milijonų dolerių. Deryboms nesistumiant į priekį, pasiuntė ambasadoriui Livingstonui į talką savo draugą ir kaimyną Monroe (vėliau išrinktą 5-ju JAV prezidentu). Prancūzijos užsienio reikalų ministeris Talleyrand, vieną dieną su jais pusryčiaudamas, lyg iš netyčių paklausė, ar amerikiečiai kartais nenorėtų pirkti visų Louisianos žemių, užuot tik jos dalelės. Abu Amerikos atstovai suprato, kad toks ministerio klausimas, nors lyg šiaip sau mesteltas, negalėjo būti be Napoleono žinios, dar daugiau — jo įsakmaus liepimo.

Napoleonas jau buvo skaudžiai pasimokęs iš vietinių gyventojų maišto Martinique saloje, kiek pinigų ir kareivių suėda tolimose kolonijose išlaikytina tvarka arba jų gynība. O dabar, kaip minėta, ruošėsi karui su Anglija, kuriai smogti reikėjo koncentruoti išdo pajamas ir karinius dalinius. Louisianos žemių pardavimas ir atpalaiduotų nuorūpesčių jas išlaikyti, ir atneštų taip reikalingų pinigų.

Anuo metu nebuvo nei telefono, nei telegrafo, kuriuo Livingstonas ir Monroe greitai galėtų susisiekti su prezidentu Vašingtone, o geležį reikėjo kalti, kol karšta. Galėjo užtrukti geras mėnuo, kol per Atlantą suvaikščių laiškai, o per tiek laiko galėjo vėl pasikeisti ir Bonapartės planai. Todėl, paleisdami vėjais gautas instrukcijas Misisipės žiočių pirkimui teisleisti ne daugiau kaip 2 milijonus dolerių, stvėrė tokią nelauktą progą ir pasirašė pirkimo aktą, sulygę už Louisianą 15 milijonų, gerai žinodami, kad tokiu neįgaliotu žingsniu rizikuoja prarasti savo tarnybą. Žiniai pasiekus Ameriką, Džefersonas susilaukė nemaža kritikos. Vieniems atrodė, kad nupirkta teritorija niekam verta; kiti sakė, kad dėl žmonių kėlimosi į ją "atsiskies gyventojai". Be to, JAV konstitucija prezidentui nedavė jokios galios pirkti svetimų žemių, o čia dar nupirkta tiek, kad šalies plotas iškart padvigubėjo.

ISTORINĖ EKSPEDICIJA

Kitais (1804) metais į naujai įsigytą teritoriją nepažįstamuose Vakaruose išvyko Džefersono planuota ekspedicija. Jos tikslas

— pasiekti Ramųjį vandenyną, prakeliamas vietas kiek galima geriau iširti, rastas indėnų gentis palankiai nuteikti Vašingtone valdantiui "Baltajam Tėvui" ir grįžus apie visa pranešti. Aišku, buvo pasirinktas vandens kelias, kol jis tęsis — toli iš Vakarų atsiranganti Misurės upė. Ja iš Saint Louis, kur įteka į Misisipę, trimis valtimis leidosi 42 vyrai, pasiėmę 21 ryšulį dovanų indėnams, 14 statinių džiovintos sriubos mišinio, 20 statinių miltų, 7 statines druskos, 50 statinaičių sūdytos mėsos ir 50 bušelių grūstų grūdų. Be to, vežėsi įvairiausių įrankių, ko ne išties kalvę, gausiai medikamentų ir mokslinio tyrimo instrumentų. Gerai, kad vienas įsidėjo turėtą smulką: jo muzika pasirodė esanti geriausia ryšių cementuotoja su indėnais.

Matome, kad daiktų, ypač maisto, buvo prisikrovę kaip reikiant, nes apskaičiuota (ir neapsirikta), jog kelionė gali užtrukti porą metų. Ją lėtino jau tai, kad žiemos mėnesiais turėjo sustoti ir laukti dėl vandens sukausčiusio ledo. Be to, reikėjo vykti prieš vandenį, didžiąją kelio dalį stumiantis į dug-

ną remiamomis kartimis. Irklais dėl upės sraunumo iš viso vargiai tebutų judėję į priekį, o plaukti buvo atsargiau viduriu, kur kaip tyčia srauniausia, nes pakraščiuose kyšojo arba skendėjo privirtusių medžių, uolienu, smėlio sekumų. Kiek Misurės vandens pavojingi, galime spręsti iš to, kad netoli Pierre miesto Pietų Dakotoje pažymėti net šeši juose susikūle ir nuskendę garlaviai. Vietos žmonėse susidaręs net priežodis: "Iš visų nepastovių dalykų kūrinyje netikriausi yra trys: prisiekusiųjų teismo sprendimas, moters mintis ir Misurės upės padėtis".

Ekspedicija neapsiėjo be daugelio nuotykių. Šalia smuiko, indėnus labiausiai domino kartu vykęs negras, vardu Jorkas. Sužinoję apie jį dar niekada nematytą juodos spalvos žmogų, suplaukdavo iš tolimiausių apylinkių. O kai Jorkas nusiimdavo kepurę, atidengdamas garbanotus plaukus, per visą indėnų pulką perbėgdavo nustebimo murmesys. Tačiau tų nuotykių čia neaprašysiu, nors labai įdomūs, nes metas ateinančiame numeryje imti pasakoti apie anomis vietomis vykstant patirtus savuosius.

TRUMPAI IŠ VISUR

- Kroatijoje į Soliną buvo susirinkę per 90.000 žmonių, švenčiant tautinės Marijos šventovės įkūrimo 1000 m. ir krikščionybės įvedimo 1300 m. sukaktis.

- Ghanoje, Afrikoje, iš 10 mil. gyventojų daugiau kaip milijonas yra katalikai. Su jais darbuojasi 350 kunigų, apie 100 brolių vienuolių ir apie 400 seselių. Dviejose seminarijose yra arti 1000 klierikų. Katalikų mokyklas lanko per 30.000 auklėtinių.

- JAV vaikai, paskatinti Šventosios vaikystės sąjungos, per 1975 metus vietinėms ir užsienio misijoms suaukojo 2,5 mil. dolerių.

- Vatikano nuosprendžiu, galima atnaušinti viešas šv. mišias už mirusį nekataliką, jeigu to prašo giminės, draugai ar velionio pavaldiniai, bet gavus leidimą vyskupo, kuris nustato, ar tai nesudarys papiktinimo.

- Kardinolas J. Hoeffneris išrinktas Vokietijos vyskupų konferencijos pirmininku vieton mirusio kard. J. Doepfnerio.

- Švč. M. Marijos statula, 40 pėdų aukščio, pastatyta Eastporte, L.I., N.Y., JAV-se.

- Lenkijos katalikų vyskupai įteikė prašymą vyriausybei, kad būtų vėl priimti į darbą tie darbininkai, kurie buvo atleisti dėl demonstracijų.

- Prezidentas Fordas vienoje spaudos konferencijoje pasisakė, kad jis meldžiasi prieš sunkesnius politinius sprendimus ir Šventojo Rašto ištraukas paskaito su žmona kuone kasdien.

- Anglikonų kunigas Bill Schuyler perėjo į katalikybę. Jis studijas ėjęs Prancūzijoje, Anglijoje, Belgijoje ir Romoje, kur dalyvavo ekumeniniuose susirinkimuose ir suartėjo su katalikais. Atsivertęs, katalikybės tiesose

dar gilinosi Šv. Jono seminarijoje, Minnesotoje. Dabar jis ruošiasi būti katalikų kunigu. Dėsto tikybą parapiinėje mokykloje, lanko ligonius, pamokslauja, dalina Šv. Komuniją, taip pat dėsto muziką ir vargoninkauja per pamaldas Šv. Pijaus bažnyčioje, Reynoldsburge, Ohio.

- Kun. Robert Hupp, Berniukų miesto Omahoje-Nebr., direktorius, buvo paskirtas vyriausiu nariu JAV delegacijos Jungtinėse Tautose, kai ten kalbėjo Sov. Sąjungos Užsienio reikalų ministeris Gromyko, netiesiogiai puldamas JAV dėl Pietų Afrikos. Kun. Hupp yra prezidento Fordo paskirtas visuomenės atstovu į 31-mą Jungt. Tautų sesiją. Kai Gromyko kalbėjo, JAV delegacijos vyresnių atstovų nebuvo, ir kun. Hupp buvo tuo metu JAV delegacijos vadovu.

- Pradėdami švęsti 750 m. sukaktį nuo šv. Pranciškaus mirties, 2000 pranciškonų pėstiėjo 3½ mylių į kalną prie šv. Pranciškaus karsto, tuo pabrėždami šių sukaktuvinių metų reikšmę.

- Notre Dame universitetui 17.813 buvusių jo auklėtinių praeitais metais suaukojo 3.023.424 dol.

- Marijos kongresas Sydnėje, Australijoje, užtruko dvi savaites. Dalyvavo tūkstančiai dvasiškių ir pasauliečių.

- Kard. Doepfnerio kapą Miunchene, Vokietijoje, per 20 d. po mirties aplankė apie 300.000 žmonių.

- Vokietijoje, vadinamoje Trijų Karalių rinkliavoje, buvo surinkta per 5 mil. markių. Tos aukos paskirtos finansuoti motinos Teresės vaikų ir jaunimo pagalbos akciją Indijoje.

- Leningrado stačiatikių teologų grupė verčia Šv. Rašto Naująjį Testamentą į dabartinę rusų kalbą. Spausdinama patriarchato laikrašty.

- Švedų liuteronų kunigas G. Hillerdal dienrašty "Svenska Dagbladet" parašė apie katalikų Bažnyčios nepaprastą gyvastingumą tame krašte. Katalikų skaičius ten augęs ne tiek dėl imigracijos, kiek dėl vis gausėjančio švedų apsisprendimo už katalikybę.

- Lojolos universitetas Čikagoje iš savo buvusio auklėtinio adv. James A. Dooley

gavo 100.000 dol. auką teisių studijoms plėsti.

- Vokietijos katalikų organizacija Caritas per vienerius metus pasiuntė Libano gyventojams, nukentėjusiems nuo civilinio karo, 2 mil. 700 tūkst. markių.

- Ispanų parlamentas be debatų ratifikavo naujai pertvarkytą konkordatą su Vatikanu.

- Katalikų šalpos tarnyba pabėgėliams po sunkaus mūšio ties Tell al-Zeater į Libaną iš JAV nusiuntė 2.500 antklodžių 10.000 dol. vertės.

- Indijos valstijoje Manharashtra, kuri turi daugiausia gyventojų visame krašte, išleistas nuostatas, kad tėvai, turį tris ar daugiau vaikų, turi būti sterilizuojami.

- Lawrence Welk, nuo 1955 m. vadovaujantis plačiai pamiltai televizijos programai, įsijungė į Moralumo komunikacijos priemonėse organizaciją, kuri kovoja prieš nepadorumus televizijoje, filmuose.

- Net 1.930 lenkų misijonierių šiuo metu dirba Afrikos, Pietų Amerikos, Okeanijos ir Azijos katalikų misijose.

- Japonijoje iš 112 mil. gyventojų katalikų tėra 377.687, bet iš ten besidarbuojančių 1.923 kunigų net 820 yra japonai, o iš 404 klierikų — 373 japonai. Dauguma iš 390 brolių ir 6.764 vienuolių seselių yra japonai. Katalikų mokyklose, kurių tarpe yra 12 universitetų ir 603 vaikų darželių, yra 286.860 studentų ir moksleivių.

- Ekvatorialinėje Gvinėjoje, kaip praneša pabėgėliai, prezidento uždrausta parinkti vaikams krikščioniškus vardus. Vaikai turi atlikti karinį apmokymą, daugelis opozicijos vadų yra iššudyta, beveik trečdalis gyventojų pabėgo iš krašto nuo to laiko, kai prez. Macias paėmė valdžią. Ekv. Gvinėja teturi apie 300.000 gyventojų.

- Skotas kankinys John Ogilvie buvo spalio 17 d. Pauliaus VI iškilmingai paskelbtas šventuoju. Tai pirmas skotas, paskelbtas šventuoju. Gimęs 1579 m., jis Paryžiuje buvo išventintas kunigu ir persekiojimo metu grįžo į Skotiją apaštalauti. Buvo sugautas ir pakartas 1615 m., palaidotas nusikaltėlių kapinėse. Savo pamoksle Paulius VI pažy-

mėjo, kad šio jėzuito kankinio paskelbimas šventuoju bus kartu ir pasisakymas prieš prievartos naudojimą.

- Prancūzijos katalikų mokyklose mokosi daugiau kaip 1.900.000 vaikų, ir jų skaičius auga. Net daugelis kairiųjų savo vaikus leidžia į katalikų mokyklas.

- Peru, Pietų Amerikos, vyskupai savo ganytojiškame laiške stipriai pasisakė prieš marksizmą, bet drauge priminė vyriausybės pareigą tvarkyti, kad visi būtų aprūpinti darbu, kad būtų mokamas reikiamas atlyginimas, kad būtų leista sėkmingai organizuoti darbininkų unijoms ir kad būtų tinkamai aprūpinami varguoliai.

- Čekoslovakijoje pabaudomis slėjami ar kalinami kunigai už savo pareigų ėjimą, kaip pvz. vaikų mokymą tikybos. Naudojamos įvairios priemonės atgrasyti tėvus nuo religinio vaikų auklėjimo.

- Arkiv. Edvard D. Hovard lapkričio 5 d. sulaukė 99 m. amžiaus. Tai jau pensijon išėjęs buvęs Portlando, Oregon, arkivyskupas.

- Kard. G. Lercaro mirė Bolognoje, Italijoje, sulaukęs 85 m. Jis buvo vienas iš liturginės reformos vadovų.

- Bažnytinių teisių specialistų (kanonistų) sąjungos suvažiavime Filadelfijoje priimtos rezoliucijos, remiančios plėtimą moterų teisių bažnytiniame gyvenime, leidžiant gerai pasiruošusioms sakyti pamokslus, užimti tarnybas bažnytiniuose teismuose ir administracijoje, kur nereikia šventimų.

- Kun. Joao Bosco Penido Burnier, 59 m. amžiaus jėzuitas, buvo nušautas policininko Diamantino nuovadoje, centro-vakaru Brazilijoje. Jis nuėjo su vysk. P. Casaldaliga pasiteirauti apie dvi areštuotas moteris, kurios buvusios kankinamos. Kai jie paklausė apie tas kalinamasias, policininkas išsitraukė revolverį ir šūviu į galvą kunigą nušovė.

- Vatikanas ir Islandija nutarė užmegzti diplomatinius santykius. Pronuncijumi Islandijai skiriamas arkiv. J. Zabkar, 61 m., Apaštališkasis Delegatas Skandinavijai. Islandijoje iš 225.000 gyventojų tik 1.300 katalikai.

- Springfieldo, Ill., vyskupijoje paskutiniu metu pašaukimų į kunigus padaugėjo tris kartus.

- Viešosios nuomonės tyrimo instituto direktorius dr. George Gallup pareiškė, kad Amerika yra viena iš labiausiai religingų šalių. Tikėjimas ypač giliai jaučiamas jaunimo tarpe. Religija atlieka labai didelį vaidmenį JAV visuomeniniame gyvenime, demokratinės santvarkos stiprinime.

- Astronautas John McDevitt jau keturio-likto kartą išrinktas Kolumbo Vyčių (amerikiečių katalikų organizacijos) vyriausiu vadovu. Šiam sąjūdžiui priklauso 1.200.000 narių.

- Vokietijoje veikia Katalikų statybininkų organizacija, įsteigta belgų vienuolio W. Straaten. Jos nariai be atlyginimo pašvenčia laiką statymui prieglaudų, ligoninių, mokyklų, bažnyčių, namų neturtėliams. Bendradarbiaujant daugiau kaip 140.000 savanorių, ši organizacija Europoje numato įvykdyti apie 100 įvairių projektų.

- Indijos policija musulmonų apgyvendintame Pradesh krašte šaudė į gyventojus, protestuojančius prieš priverstiną sterilizaciją. Buvo užmuštų.

- Airijos vyskupai pasmerkė Šiaurės Airijos prievartos veiksmus, kaip barbariškumo nusikaltimus, kurie priešingi viskam, ką Evangelija skelbia. Už juos yra atsakinga maža grupė žmonių, praradusių tikrą moralinę nuovoką, — skelbia vyskupai.

- Hong Konge 1977 m. vasario 28 - kovo 6 d. įvyks Azijos katalikų atstovų simpoziumas, svarstant Bažnyčios tarnybą. Simpoziumą globoja Azijos vyskupų konferencija.

- JAV katalikai 1974 m. suaukojo 23 mil. dolerių misijoms — netoli pusės viso pasaulio katalikų misijoms teikiamos paramos, kuri siekia 50 mil. dol.

- Naujas Bažnyčios teisinys (kanonai) rūpestingai ruošiamas komisijos, kurią popiežius Paulius VI sudarė prieš 13 m., bet kuri intensyviai darbą pradėjo vykdyti tik po II Vatikano suvažiavimo. Surinko pasiūlymus iš pasaulio vyskupų, katalikų universitetų ir paruošė naujo teisyne projektą, turintį 1440 paragrafų, suskirstytų į septynias knygas.

- Švč. Trejybės kolegija Vašingtone, D.C., yra JAV-se seniausia moterų kolegija. Ji įkurta Notre Dame de Namur seserų 1897 m.

ŠEIMA

ŠEIMA GYVENIMO AUDROSE

(Gyvenimo vaizdeliai iš reporterio užrašų)

Vytautas Kasnis

VIETOJ IŽANGOS

Kepališkių kaimo gyventoja Kazimiera Biliūnienė buvo kilusi iš Vilniaus, ten ir mokslo ragavusi. Čia artimų giminių neturėjo. Jos vyras buvo geležinkelio tarnautojas. Kai mieste begyvendami susitaupe pinigų, atvažiavo į Kepališkius. Nusipirko čia žemės gabalą, pasistatė trobesius ir gražiai gyveno. Vaikus į mokslus leido, nes ir juodu abu buvo šviesūs žmonės. Ji buvo kaimo daktarė, gydė žolelėmis. Buvo ir daraktorė, taip pat padėdavo gimdyvėms, mokydavo jas, kaip vaikus auginti, o į piemenis išaugusius rašto išmokydavo. Kam tik kokios pagalbos reikėdavo, visiems padėdavo. Žmonės sakydavo, kad ir meilės žolelių išvirtį mokėdavo.

Isteigus Kepališkių kaime mokyklą, mano mokslo draugas Leonas Kamaitis gavo ten paskyrimą. Netrukus ir mane netoli nuo jo darbo vietos paskyrė mokytoju.

Kai po kurio laiko aš pas jį nuvažiavau apsilankyti, kitą dieną nuėjome pas Biliūnienę. Buavau daug girdėjęs apie ją iš savo kaimo žmonių, o dar daugiau prisiklausiau iš Leono. Kazimierą Biliūnienę visi vadino tetule, tad ir mes ją taip pavadinom.

— Ar vedęs? — buvo pirmas klausimas, kai tik pasisveikinom.

— Dar ne, — sakau, — gal, tetule, gali pipiršti kokią su geru kraičiu, dailią žentienę, vienturtėlę?

— Imkite moterį, kai rėčius barzdų prisukosite, — patvirtino ji žodžius, trinkelėdama lazda į grindis, — o dabar matau, kad panosėje tik pūkeliai dygsta.

— Tetule, žmonės sako, jog šeimas sutaikini, kad meilės žolelių moki išvirtį, — įsiterpė Leonas, — duok mums su Vytautu jų paragauti, tai gal ir ūsai dygliais pavirs, tada ir į žentus tiksime pasipiršti.

— O žinai, kas yra tos žolelės? Tai Dievo baimė. Kai šeimoje yra baimė, tai ir meilė atsiranda, — vadindama užstalėn atsisėsti ji porino. — Jei bijosi Dievo, tai nuodėmės nedarysi. Baimė ir artimo neleis skriausti. O po baimės įkandin eina meilė. Štai kur mano vadinamųjų žolelių gydymo paslaptis. Ach, vaikeliai, — ji lyg kvapo pritrūkdama skubėjo kalbėti, — kai pagyvensite čia, daug kalbų apie mane girdėsite. Kiek daug šeimų aš čia sutaikiau, kiek daug į tikrą kelią nuvedžiau. Žiūrėk, čia vyras girtuoklėlis, ten žmona miegalė tinginė, kitur vėl svetimas įsimaišo ar nesuvaldytais liežuviais viens kitą plaka ar net vienas kitą čaižo jaučio odos diržais. Irėjau aš iš trobos į trobą, pas turtingus ir grytelninkus, vienur prašoma, kitur užklupdama iš netyčių, vis Dievo baimės žodį nešdama, vis šaukdama — bijokite Dievo! O po tokios baimės ir nuodėmės nyko, kaip vidurvasaryje prūdo vanduo. Tada sau rado vietos Dievo meilė, žmogaus meilė, artimo meilė. Anais metais ir kunigėlis kalėdodamas Kepališkiuose visiems gyre, kaip čia žmonės gražiai sugyvena, kokios darnios šeimos, kokie geri vaikai. O kai mes buvome vaikai, ar ne nuo baimės pradėjome mylėti tėvus? Bijojome daryti bloga, nes žinojome, kad gausime į kailį. O paskiau mylėjome juos, kad gerais

išaugino. Kas nebijojo tėvų, taip ir nuėjo klystkeliais, tiesaus kelio nesurasdami.

Po kiek laiko su Kazimiera Biliūniene artimai susidraugavau. Jos gyvenimas — tai įdomių vaizdų knyga. Jos mokyta, daug kam į galvą kaltas dievobaimingumas plaukė, lyg tas tyras šaltinėlis, nešdamas meilę, taiką, ramybę, susiklausymą.

Gyvenęs kaimo aplinkoje ketverius metus, tęsiau toliau jos pradėtą darbą ir išmokau virti meilės žoleles, kurios nors karčios kaip činčibiras, bet paragavusiems vėliau atneša saldaus kaip medus gyvenimo.

BESISVEČIUOJANT PAS IRENA IR JURGI KALNELIUS

Kai aš baigiau pasakoti šį gyvenimo vaizdelį, visi į mane sužiūro piktomis akimis.

— Na, ir išlindai, kaip žvirblis iš karnapių! — šūktelėjo gana piktai Kazė Matonytė. — Mes susirinkome atšvęsti Kalnelio gimtadienio, o jis čia su savo prisiminimais nuvažiavo į klystkelius.

— O man patiko, — įsiterpė viengungis Jonas Stankaitis. — Reikės ir man paragauti tų meilės žolelių. Ir tau, Kazyte, ne pro šalį jų paragauti.

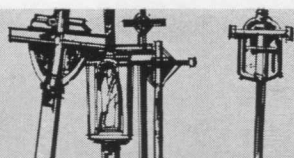
— O kas čia blogo, — kreipėsi šeimininkas Kalnelis. — Jo žodis — tai labai gera įžanga į mano pasakojimus, kuriuos netrukus išgirsite. Juk mes ir buvome susitarę tęsti aną pradėtą pasikalbėjimą pas Birutę ir Jurgį Gilionius (jiems švenčiant 25 m. vedybinio gyvenimo sukaktį) apie šeimas, jų gyvenimą, skyrybas. Juk mes visi esame geri draugai, sugyvename, kaip graži didelė šeima, tad ar ne metas atvirai pasisakyti. Kai aš išsiskyriau su Viktorute, pikti liežuviai plakė mus iš visų pusių. Vieni kaltino ją, kiti mane. Įvairiausių istorijų girdėjome. Kalbos, vis pagrazinamos, pasiekdavo ir mūsų ausis. Ir ko mes neprisiklausėme! Zambatijo visi kiek tik išmanydami. Juk ir jūs tų kalbų girdėjote, iš kurių nė viena nebuvo arti tikrovės.

— Mūsų staigus pranešimas apie skyrybas, — tęsė toliau Kalnelis, — suprantama, jus visus pritrenkė. Jums buvo nelaukta ir netikėta naujiena. Prisipažįstame mudu su

Viktute, jog negerai padarėme, apie tai savo draugams nepranešdami. Dabar — šaukštai po pietų. Kaip jums žinoma, mudu su Viktorute likome labai geri draugai. Ji ištekėjo, sukūrė laimingą šeimą. Aš taip pat vedžiau, ir su Irena gražiai sugyvename, vienas kitą labai mylime. Mudviejų trumpas vedybinis gyvenimas su Viktorute — tai lyg gražus filmas su labai įdomiu siužetu. Kai mudu susižadėjome, ji gavo kelis anoniminius laiškus apie mane. Žinoma, mane šmeižiančius. O po vedybų gavo laiškų, kad aš buvau vedęs, savo žmoną palikęs Latvijoje; buvo ir visokių kitokių prasimanymų. Viktorutė visa tai slėpė nuo manęs, labai jautriai viską išgyvendama. Ji pasidarė labai nervinga. Skųsdavosi galvos skausmais ir eidavo anksti miegoti. Vengė susilaukti kūdikio, pasiteisinimui išgalvodama įvairiausių nusiskundimų. Aš ėmiau jausti, kad mudu lyg sūlame vienas nuo kito. Teisinau save, kad darbas ir studijų gilinimas atima man daug laiko ir, gal būt, ji jaučiasi esanti vieniša. Mudviejų išsvajotos kalbos apie susilaukimą naujagimių neišsipildė. Ir taip mūsų šeimos vežimas nesuvaldomai riedėjo į pakalnę. Gavęs mokslo laipsnį, gavau darbe atsakingas pareigas. Po kurio laiko pasiūlė dar geresnį darbą, ir jį gavęs dažnai turėjau išvažiuoti į kitus miestus. Savo pareigose lipau laiptais aukštyn, o mūsų šeimos meilė riedėjo žemyn.

— Pagaliau Viktorutė gavo laišką su mano tariamosios žmonos nuotrauka. Žadėjo jai prisiūsti ir mano vestuvines nuotraukas... To jai jau buvo per daug. Nuo tada ji ėmė manęs neapkęsti. Pradėjo gerti, dažnai išeidinėti iš namų. Kaip vėliau prisipažino, mane laikė niekšišku melagiu. Ir taip dilo mudviejų meilė bei šeimyninis gyvenimas. Aš ėmiau įtarinėti, kad ji ką nors įsimylėjusi. Skambindamas iš kitų miestų, dažnai jos nerasdavau namie arba rasdavau turinčių svečių, esančių linksmoje kompanijoje. Vėliau ji išsikėlė gyventi pas tėvus, neva jai gydytojai patarę vykti ten, kur šiltesnis klimatas. Grįžęs iš kelionės, radau laišką. Ji rašė, kad aš ją užmirščiau, kaip esu užmiršęs ir kitas mylėtas moteris.

TĖVYNĖJE

Paruošė *DANUTĖ* ir *GEDIMINAS VAKARIAI*

PANERIŲ KALNAI

"Tiesoje" Kazimieras Umbražiūnas aprašo apie Panerių kalnus, sakydamas, kad daug vandens nutekėjo nuo to laiko, kada 1855 m. Liudvikas Kondratavičius keliavo po Lietuvą ir savo išpūdžius aprašė knygoje "Kelionė po Lietuvą". Šiandien šie kalnai taip pasikeitė, kad vargu ar jis juos tebeatpažintų. Šiuos kalnus jis aprašė labai poetiškai.

Tais laikais į kalną reikėdavo kopti smiltingu vieškeliu. Kalnas status. Sunku būda-

— Nuo to laiko prabėgo dar šeši mėnesiai, ir mano žygiai išsiaiškinti, kodėl ji manė paliko, buvo be vaisių. Po metų mes tikiai išsiskyrėme. Ji išmylejo ir ištekėjo, o po pusmečio ir aš vedžiau. Nesimatę ketverių metų, vėl susitikome, kai ji su šeima grįžo gyventi į mūsų miestą. Bet tai buvo tik trumpas pasimatymas su gana įprastiniais žodžiais, pasakytume, "how do you do". Praėjus dar trejiems metams, sužinojau visą mūsų išsiskyrimo istoriją, sužinojau apie tuos išgalvotus piktus laiškus, — baigė Kalnelis savo nuoširdžius pasipasakojimus, užtrukusius iki vidurnakčio.

NESIBAIGIANTI PABAIGA

"Aš norėčiau prikelti nors vieną senelį iš kapų milžinų ir išgirsti nors vieną, bet gyvą žodelį iš senųjų laikų", dainavo poetas Maironis. O, kad į mūsų tarpą ateitų kaimo geraširdė išmintis — Kazimiera Bičiūnienė, kad mes galėtume išgirsti nors vieną, bet gyvą josios žodelį apie meilės žoles, apie Dievo baimę!

vo ir žmonėms, ir arkliams. L. Kondratavičius rašė, kad vežikas, norėdamas nusileisti nuo kalno, šaudydavo, duodamas ženklą, kad visi kiti važiuojantys į kalną trauktųsi iš kelio. Nuo šaudymo pasibaidydavo arkliai ir įvykdavo daug nelaimių.

Panerių kalnuose 1812 m. įvyko aršūs mūšiai tarp prancūzų kariuomenės likučių ir rusų dalinių. Napoleono kariai Panerių kalnuose palikę daug artilerijos pabūklų ir išdo turtų. Dar ir šiandien žmonės kalba apie užkastus turtus.

Ant vienos Panerių kalvos L. Kondratavičiaus laikais stovėjusi jėzuitų pastatyta koplyčia, o priešais ją, kitoje kelio pusėje, leisgyvė be stogo smuklė. Aplinkui buvo miškai, kuriuose siautė plėšikai. Šią apylinkę Jogaila buvo padovanojęs Vilniaus kapitulai. Didžiuliai miškai teikė statybą ir malkas katedrai, vienuolynams ir miesto gyventojams. Medžių drevėse buvo daug bičių.

Šiandien Paneriai yra garsi Vilniaus vasarietė ir geležinkelio stotis. Tai viena iš gražiausių ir įdomiausių Vilniaus vietovių.

Vokiečių okupacijos laikais naciai Panerių kalnuose šaudė žydus, lietuvius, lenkus, čigonus ir iš kitų kraštų atvežtus politinius kalinius.

ŽEMAITIJOJE SURENGTA MEDŽIO DROŽINIŲ PARODA

Parodoje, kuri įvyko Plungėje, Babrungo pakrantės pievoje, dalyvavo apie dvidešimt tūkstančių žmonių, susirinkusių iš pačios Plungės rajono miestelių, kaimų ir suvažiavusių iš visos Lietuvos bei kaimyninių respublikų. Čia iškilminga eisena atžygiavo

vyriausieji medžio drožėjų varžybų teisėjai ir didelis būrys meistrų. Į išdabintą balto beržo sostais paupio aikštę, klumpėje atvažiuo medžio drožėjai — meistrų meistrai. Jiems vadovavo vyriausias drožėjas, Vilniaus bandomosios mechaninės gamyklos darbo pirmininkas, LTSR nusipelnęs kultūros-švietimo darbuotojas Ipolitas Užkurnys.

Čia pat, Babrungo pakrantėje, meistriškumu lenktyniavo septyniasdešimt meistrų — medžio drožėjų, varžydamiesi įrankių aštunumu, sumanumu bei išradingumu. Varžybos prasidėjo paprasčiausiu medžio darbu — medkirčių lenktynėmis. Varžėsi grupės, kas greičiau supiaus rąstą ir suskaldys į pliauskas. Toliau sekusios varžybos parodė, ką dar galima padaryti iš medžio. Varžėsi krepšių pynėjai, klumpdirbiai, šaukštų, rankšluostinių drožėjai, kaukių gamintojai, humoristinių prisiminimų kūrėjai ir įvairių prašmatnybių meistrai. Čia pat susirinkusiųjų akivaizdoje dar skiedromis kvepiantys drožiniai buvo vertinami ir jų kūrėjai apdovanojami.

"Minijos" paprastų žmonių kūrybos gaminių dailininkė L. Palšienė apskaičiavo, kad įvairioms varžyboms, o kartu ir šventės apipavidalinimui sunaudota 32 kubiniai metrai medžio. Surengtos medžio keistenybių ir drožinių parodos. Drožėjai parodė savo paprastus įrankius ir didelį meistriškumą. Šventės tikslas buvo ne tik pagerbti darbą, bet jį daryti visuomenei prieinamą, perduodant jaunajai kartai. Todėl visi su didžiausiu dėmesiu stebėjo drožybos varžybas, kuriose dalyvavo vaikai. Meistrų meistras Ipolitas Užkurnys neištvėrė garbės sosto, priėjo prie drožiančių vaikų, jiems patarinėjo ir net savo peilį paskolino.

Susirinkusius į Babrungo pakrantę girdėjai kalbant: "Tiek metų gyvenau ir nebuvau pastebėjęs, kad tokia graži ši pakrantės aikštė".

Visų gerbiamu žmogaus rankų darbu graži buvo Babrungo pakrantė, kaip ir pats brangiausias šventės papuošalas — darbas. Jei kas pasakys, kad medinės klumpės yra žemaičių istorijos praeity, tas pasirodys, kad jis nebuves šiandieninėje Žemaitijoje ir

nematė, kaip per meistrų dieną Plungėje klumpės buvo ne tik žmogaus rankų darbui pagerbti skirtos šventės papuošimas, bet čia pat jas drožė ir jomis avėjo šventės dalyviai ir teisėjai. Ir atsitiko net taip, kad meistras klumpdirbys gavo dovaną — savo paties pagamintas klumpes.

LIETUVOS TELEVIZIJA SUKŪRĖ FILMĄ "SENOVĖS KUPIŠKĖNŲ VESTUVĖS"

Trisdešimt devyni saviveiklininkai su didele meile ir pasišventimu dirba senovinių papročių skleidimui.

"Senovės kupiškėnų vestuvės" pirmą kartą buvo suvaidintos prieš dešimt metų; šiomis dienomis įvyko 328-tasis vaidinimas. Reikia stebėtis saviveiklininkų ištverme, nes net nuolatiniam teatre ne kiekvienas pastatymas išgyvena tokį ilgą amžių. Tuo tarpu į "Senovės kupiškėnų vestuves" nemažėja žiūrovų srautas, neatslūgsta jų dėmesys.

Tautosakininkas prof. Z. Slaviūnas yra pasakęs, kad "Senovės kupiškėnų vestuvių" istorinis tikroviškumas yra vienintelis pastatymas, kurį matant galima pažinti mūsų žmonių papročius ir meną. Apie šį saviveiklininkų vienetą ir jo artistus išspausdinta per 200 straipsnių respublikinėje ir sąjunginėje spaudoje. Po pasaulį pasklido plokštelės su aukštaitiška vestuvių muzika. Prie 400 tūkstančių žiūrovų, kurie susitiko su Kupiškio vestuvinininkais, dar prisidėjo milijonai televizijos žiūrovų.

Vestuvių pastatyme dalyvauja jau devintą dešimtį pradėję Kleopas Mickevičius — muzikantas, Petras Vilčinskas — svotas, Veronika Baltrūnienė — "sodo" paruošėja. Septyniasdešimtmečio ribą peržengę Mykolas Ragauskas — tėvas, Kostė Jugulienė — jaunoji, Emilija Žiukienė — viešnia. Kiti vaidintojai jaunesni. Vaidintojų mylimiausia daina: "Kupiškėnai geri žmonės, jų tiesūs kelaliai".

RUOŠIAMASI DVIDEŠIMT ANTRAJAI OLIMPIADAI MASKVOJE

Kūno kultūros ir sporto komiteto pirminkas Algirdas Balčiūnas "Tiesoje" rašo, kad jau šiandien laikas galvoti apie olimpiadą, kuri įvyks už ketverių metų. Lietuvos

respublikos sportininkai vienetai per šį laikotarpį privalo paruošti 60 rinktinių sportininkų į baidarių irklavimo, lenktyniavimo slidėmis, bokso, dviračių sporto, krepšinio, lengvosios mankštos, plaukimo ir šaudymo olimpinės rinktinės. Kasmet 15-19 šių parinktų asmenų grupė privalo pasiekti tarptautinės klasės TSRS sporto meistrų reikalavimus. Be to, minėtuose sporto skyriuose, turi būti paruošti atsargoje 124 jauni sportininkai, sugebantys užimti ne blogesnę kaip aštuntą vietą šalyje. Ateinančiai olimpiadai yra kur kas didesnės užduotys, negu buvo ruošiantis Montrealio žaidynėms.

Šiandien Lietuvoje sportu domisi beveik kas trečias tarp 10-60 metų amžiaus gyventojas. Per paskutiniuosius penkerius metus sporto gretos padidėjo iki 283 tūkstančių naujų narių. Ypatinga paskata Lietuvos žmonėms buvo septyni Montrealio olimpiniai medaliai, kuriuos laimėjo Lietuvos sportininkai. Antroji paskata — Lietuvai sąjunginiame socialistiniame lenktyniavime kūno kultūros ir sporto srityje buvo pripažinta septintoji vieta.

Penkerių metų laikotarpyje Lietuvoje buvo pastatytos 203 sporto salės, 5 jojimo aikštės, 3 irklavimo įrengimai, 2 sportinių laivų sambūriai, daug sporto aikščių, aikštelių bei šaudyklų.

Vis tik straipsnyje verkšlenama, kad, vertinant respublikos sporto masiškumo bei meistriškumo lygį, tenka pripažinti, kad jis nėra dar pakankamai geras. Kai kuriais atvejais nežengiama į priekį, bet pradedama atsilikti ir prarasti pelnytą vietą. Sportiniame darbe ne visada darniai dirba visos sąjunginio grandys. Paskutiniu metu pasigendama įdomių masinių ir nuotaikingų sporto renginių, naujų darbo būdų. Gėda net prisipažinti, kad, pavyzdžiui, 48 procentai įstojušių į sostinės pedagoginio instituto pirmąjį kursą studentų, kurių dauguma komjaunuliai, nemoka plaukti. Apie 40 procentų moksleivių, nepakankamai judėdami, yra nutukę. Naujuose gyvenamųjų namų rajonuose trūksta paprasčiausių aikščių, kuriose žmonės galėtų sportuoti.

GAMTOVAIZDŽIU MENININKO ANTANO ŽMUDZINAVIČIAUS 100-TOSIOS GIMIMO METINĖS

Gimė gražioje Dzūkijoje, kurios gamta ir žmonės padarė jo kūrybai didžiulę įtaką. Jo paveiksluose atsispindi Dzūkijos gamta, labai paprasta menine sandara. Jo tikslas buvo nenukelti spalvomis nuo Dzūkijos gamtos, kurio jis laikėsi visą savo gyvenimą.

Jo kūrybą labai lengvai suprato paprasti Dzūkijos žmonės. Jie gerbia jį ir šiandien, laikydami savo krašto menininku.

Tapytoją dėl jo paprastumo įvertino Lietuvos Tarybinė vyriausybė: jam buvo suteiktas TSRS paprastų žmonių dailininko vardas.

Dailininkas A. Žmuidzinavičius paliko daugiau kaip du tūkstančius paveikslų. Jie yra Kauno M. K. Čiurlionio muziejaus skyriuje, kuris pavadintas A. Žmuidzinavičiaus vardu. Muziejus įkurtas name, kuriame ilgus metus gyveno ir dirbo tapytojas. Daug jo darbų galima užtikti įvairiose respublikose, užsienyje ir pas privačius asmenis.

BUS IŠLEISTAS LEIDINYS "LIETUVOS TSR MUZIEJAI"

Lietuvos respublikoje yra daug muziejų, kurių tikras skaičius nežinomas. Be respublikos miestuose valstybinių muziejų jų dar yra apylinkių ūkiuose, gamybklose, mokyklose ir pas pavienius asmenis. Taip pat prie muziejų prikiriama pavyzdinčiai tvarkomos sodybos, kuriose surinkta įdomių akmenų, stambeldžių kulto dalykų, apyvokos reikmenų, keistai naujų medžių (raganų šluotų, įvairių kerėplų). Šiose sodybose taip pat auginama retų augalų ir gėlių.

Daugiausia muziejų yra Žemaitijoje. Gaila, kad jie niekur neskelbiama, ir keliautojai apie juos sužino tik atsitiktinai.

IŠ LIETUVOS RUOŠIAMOS IŠVYKOS I DRAUGIŠKAS RESPUBLIKAS

Praeitą vasarą daugiau kaip 300 Tarybų Lietuvos darbininkų ir kolūkiečių draugystės traukiniu lankėsi Čekoslovakijoje ir Vengrijoje. Tai pirmosios Lietuvos žmonių kelionės į tas šalis eskursiniais traukiniais. Draugystės išvykos daromos taip pat ir lai-

vais. Praeitą vasarą buvo dvi išvykos iš Klaipėdos į Lenkiją bei Vokietijos Demokratinę respubliką. Ateityje planuojama išplaukti Juodąją jūrą į Bulgariją ir Rumuniją.

PIRMOSIOS KNYGOS VILNIAUS VALSTYBINIO V. KAPSUKO UNIVERSITETO MOKSLINĖJE BIBLIOTekoJE

Vilniaus universiteto mokslinėje bibliotekoje atrastos dvi seniausios knygos, vadinamos inkunabulai. (Žodis "incunabula" lotyniškai reiškia lopsį, vystyklus, o perkeltine prasme — spaudos pirmgimį). Inkunabulai išsaugojo puikų anų laikų knygų meną, ypač labai mažus juose užtinkamus įvairiomis spalvomis ir net auksu pieštus paveikslus.

Lietuvoje knygos buvo paplitusios jau 15-tame amžiuje su pradėtomis steigti mokyklomis. Inkunabulų taip pat buvo daugelio Lietuvos veikėjų bibliotekose, kaip A.

Raduinionio, Vyskupo M. Giedraičio ir M. Daukšos. Jų turėjo pavieniai asmenys, o taip pat mokyklos jau prieš keturis-penkis šimtus metų. Juose atsispindi pagrindinis 15 a. antrosios pusės Europos šalių visuomeninis ir kultūrinis gyvenimas.

Universiteto bibliotekos senų spaudinių skyriuje atrastuose dviejuose inkunabuluose yra išlikę vieno pirmųjų Rytų Lietuvos rašytojų — Aleksandro Raduinonio (vyresniojo) apie 1526-1583 m. įrašai. Tai vieninteliai šio lietuvių kultūros veikėjo rankraščio pavyzdžiai, datuoti 1547 m. Taip pat aptiktas pirmųjų lietuviškų knygų leidėjo vysk. Merklio Giedraičio parašas. Viename inkunabule rastas platus ir įdomus vysk. Motiejaus Valančiaus įrašas.

Lietuvos inkunabulai visuomenei mažai žinomi. Iki šiandien dar nenustatyta jų mokslinė vertė bei vieta Lietuvos kultūros istorijoje.

- Massachusetts valstijos įstatymas, kuriuo leidžiama valdinėse mokyklose minutės susikaupimo meditacija JAV Bostono distrikto teismo vienbalsiai pripažintas nepriešingu konstitucijai.

- Švedijoje yra apie 80.000 katalikų. Juos aptarnauja apie 100 kunigų.

- Krokuvos priemiesčio Nova Huta parapija Lenkijoje yra pati didžiausia visoje Europoje. Jai priklauso 120.000 katalikų.

- Rašytojas Kim Chi Ha Korėjoje buvo komunistų įkalintas. Jis laikomas Korėjos Solženicynu. Nors nėra katalikų Bažnyčios narys, bet savo dvasia jai priklauso. Jis pareiškė: "Aš tikiu teisingumu tų reformų, kurias skelbia katalikų Bažnyčia ir kurių siekia Paulius VI. Jas ir stengiuosi įgyvendinti... Esu pasiryžęs geriau mirti, negu išsižadėti tiesos ar tapti savo tautos išdaviku".

- Naujoje Zelandijoje, kuri turi 3 mil. gyventojų, katalikų yra apie milijonas. Juos aptarnauja 800 kunigų, 350 brolių ir 2.250 seserų vienuolių. Katalikų mokyklų yra 330, kun. seminarijų — 3 su 168 klierikais.

- Venecueloje yra penkios katalikų seminarijos. Jose kunigystei rengiasi 140 stu-

dentų. Be to, yra 11 parengiamųjų seminarijų su 650 auklėtinių.

- Lenkijoje, Krokuvos priemiesty Nova Huta, įvyko metinis lenkų teologų kongresas, kur buvo svarstomos pagrindinės katalikų, stačiatikių ir protestantų teologijos kryptys.

- Pietų Korėjoje iš 33 mil. gyventojų, katalikų yra daugiau negu milijonas. Juos aptarnauja 983 kunigai, talkinami 195 brolių ir 2.700 seserų vienuolių. Praėjusiais metais katalikų skaičius padidėjo 65.000; buvo iššventinti 106 nauji kunigai.

- Iš Sovietų sąjungos emigravęs, ten už demokratinius įsitikinimus kalintas Leonidas Pliušč rusų emigrantų laikrašty "Ruskaja Mysl" parašė, kad Sovietų Sąjungoje religinis atgimimas vis plačiau apima liaudies ir inteligentijos sluoksnius, o taip pat ir jaunimą.

- Vatikano radijas vengrų sukilimo sukakties proga pareiškė: "Mes tikrai žinome, kad bet kokia ideologija, kuri save verčia priimti tankais, koncentracijos stovyklomis ir psichiatrinėmis ligoninėmis yra ideologija be ateities; ji yra mirštantė".

KALBA

Skyrių tvarko JUOZAS VAISNYS, S.J. / Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

KAI KURIE RAŠYBOS PAKEITIMAI

Jau maždaug prieš trejus metus Lietuvoje leidžiamoje spaudoje buvo pranešta, kad yra paruoštas naujas lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos vadovas. Visi jo nekantraudami laukė, nes buvo įdomu, kaip ir kiek bus pakeista toji mūsų nelengva ir gan komplikauta rašyba. 1975 m. išėjusiame "Kalbos kultūros" 28-tame numeryje N. Sližienė (viena iš vadovo bendradarbių) mėgino bent šiek tiek atidengti tą "paslaptį" ir paaiškinti svarbesnius pakeitimus. Pagaliau praėjusiųjų metų pabaigoje sulaukėme ir vadovo. Kai kas jame šiek tiek skiriasi nuo to, apie ką rašė N. Sližienė, tad aišku, kad vadovo rengėjai diskutavo iki pat pabaigos ir šį tą pakeitė net paskutiniuoju momentu.

Šiame skyriuje per keletą numerių mėginsime supažindinti skaitytojus su svarbesniais rašybos ir skyrybos pakeitimais.

PRIEBALSĖS J RAŠYMAS

Tur būt, vienas didžiausių pakeitimų bus j rašymas po priebalsių *b*, *p* trijų šaknų žodžiuose: *bjaurus* (taip pat *bjurti*, *bjaurybė*, *bjauroti*, *bjaurėti* ir kt.), *pjauti* (taip pat *pjūti*, *pjūvis*, *pjautuvas*, *pjūklas*, *pjuvenos*, *rugpjūtis* ir kt.), *spjauti* (taip pat *spjaudyti*, *spjaudyklė*, *spjaudalas* ir kt.). Šiuose žodžiuose priebalsis *j* tariamas, galima sakyti, visoje Lietuvoje. Šiuos žodžius be *j* pirmasis pradėjo rašyti F. Kuršaitis, o juo pasekė ir J. Jablonskis (*biaurus*, *piauti*, *spiauti*). Čia ženklų *i* pažymimas tik priebalsių *b*, *p* minkštumas, o kad čia dar tariamas garsas *j*, tai iki šiol reikėdavo atskirai įsidėmėti.

K. Būga šiuos tris žodžius reikalavo rašyti su *j* (taip siūlė ir Pr. Skardžius). Apie tai K. Būga 1913 ir 1920 m. taip rašė: "Kadangi visi lietuviai žodžio pradžioje po *b* ir *p* ištaria *j*, tai ir reikia rašyti *j*. Rašydami žodžiuose *bjaurus*, *bjurti*, *pjauti*, *pjūtis*, *pjaulai*, *spjauti* po *b* ir *p* minkštinamąjį ženklą *i* vietoje girdimojo *j*, mes tiesiai spjauname akys-na liaudies kalbai" (K. Būga, Rinktiniai raštai, t. I, Vilnius, 1958, p. 392; t. II, Vilnius, 1959, p. 495).

Taip pat tarp priebalsės ir balsės *j* yra rašoma nelietuviškos kilmės žodžiuose: *ad-jutantas*, *Benjaminas*, *barjeras*, *kurjeris*, *premjera*, *buljonas*, *giljotina*, *paviljonas*, *ateljė*, *pjesė*, *vinjetė*, *subjektas* ir kt.

Nelietuviškos kilmės žodžiuose tarp balsių, kurių viena yra *i*, priebalsė *j* nerašoma, nors pats priebalsis čia dažnai tariamas, pvz.: *amoniakas* (sk. *amonijakas*), *abiturientas*, *hiatas*, *inicialai*, *pianinas*, *psichiatras*, *idioma*, *batalionas*, *kuriozas*, *patriotas*, *periodas*, *pionierius*, *trio*, *heroizmas*, *akvariumas*, *pacientas* ir kt.

Nelietuviškos kilmės žodžiuose priebalsė *j* greta *i* rašoma tik šiais išimtiniais atvejais:

1. tarp *i* ir *o*, žyminčios ilgąjį balsį *o*, pvz.: *Damijonas*, *Emilijonas*, *Fabijonas*, *Julijonas*, *Julijona*, *Kristijonas*, *Marijonas*, *Marijona*, *Sebastijonas*, *Valerijonas* (ir *valerijonas*), *fortepijonas*, *milijonas*, *miljonierius*, *bilijonas*, *trilijonas*, *alijošius*, *brevijorius* ir kt., tačiau *j* nerašoma tarp *i* ir *o*, kur *o* yra trumpas, pvz.: *čempionas*, *legionas*.

2. tarp *i* ir *a* žodyje *milijardas* ir jo vadinuose (dėl analogijos su *milijonas*).

Žodžio pradžioje prieš dvibalsį *ie* tariamas pridėtinis priebalsis *j* ir toliau nebus rašomas. Šios rūšies žodžiai, pvz. *ieva, iešmas, ieškoti, ietis*, ne visose Lietuvos tarmėse yra tariami su *j* (pvz. *j* netaria daugelis žemaičių). Be to, rašant pradžioje *j*, labai pasikeistų tokių žodžių (jų tarpe ir kai kurių vietovardžių) vieta žodynuose, alfabetiniuose sąrašuose ir pan., o tai sudarytų nepatogumų.

ILGOSIOS IR TRUMPOSIOS BALSĖS VEIKSMAŽODŽIŲ BŪSIMOJO LAIKO TREČIAJAME ASMENYJE

Šios veiksmažodžių formos rašyba pirmiau dažnai keldavo neišskumų. Gramatikose kartais būdavo minima tik tai, kad kai kurių dviskiemenių veiksmažodžių, bendraties kamiene turinčių tvirtapradžius *y*, *ū*, būsimąjo laiko trečiojo asmens formų šaknyse balsiai sutrumpėja. Būdavo pateikiama keletas ar keliolika pavyzdžių, po kurių būdavo daugtaškis arba *ir kt.* Kadangi įvairiose tarmėse šie balsiai trumpėja nevienodai, o kai kuriose, pavyzdžiui, žemaičių tarmėje, ir visai netrumpėja, daugeliui rašančiųjų būdavo neišku, kaip rašyti vieną ar kitą veiksmažodį. Dabar šių formų rašyba suvienodinta, pateikiant tokią taisyklę.

Veiksmažodžių būsimąjo laiko trečiojo asmens forma, nors daroma iš bendraties kamieno, rašoma su *y*, *ū* arba su *i*, *u*, žiūrint būtojo kartinio laiko formų šaknies balsės. Pvz.: *nykti, nyko, nyks; vykti, vyko, vyks; dygti, dygo, dygs; plyšti, plyšo, plyš; vysti, vyto vys; džiūti, džiūvo, džiūs; lūžti, lūžo, lūš; rūgti, rūgo, rūgs; gyti, gijo, gis; lyti, lijo, lis; būti, buvo, bus; dirbti, dirbo, dirbs; griūti, griuvo, griūs; pūti, puvo, pus; žūti, žuvo, žus.*

Minėtame "Kalbos kultūros" numeryje N. Sližienė, rašydama apie projektuojamas reformas, po šios taisyklės davė dvi išimtis: *siūti, siuvo, siūs* ir *vyti, vijo, vys*. Ji aiškino, jog šios išimtys daromos dėl to, kad šie veiksmažodžiai nebūtų maišomi su kitais dviem: *siusti, siuto, sius* ir *visti, viso, vis*. Matyt, taip buvo tada nutarta, bet dabar pasirodžiusiame vadove, jau tų išimčių nė-

ra, tad siūloma rašyti: *siūti, siuvo, sius* ir *vyti, vijo, vis*.

Jei veiksmažodžio bendratyje yra mišrioji dvigarsė, ji išlieka ir būsimąjo laiko formoje, dėl to būsimąjo laiko trečiojo asmens forma neturi ilgosios balsės, pvz.: *pilti, pylė, pils; durti, dūrė, durs; kurti, kūrė, kurs* ir kt.

Sangrąžinių veiksmažodžių, kurių gale yra dalelytė *-si*, ilgieji balsiai nesutrumpėja, pvz.: *vysis, siūsīs*.

Jei bendraties šaknyje yra vad. nosinės balsės, jos rašomos ir visų būsimąjo laiko asmenų formose, pvz.: *lįsti — lįsiu, lįsi, lįs; siųsti — siųsiu, siųsi, siūs; skęsti — skęsiu, skęsi, skęs* ir kt.

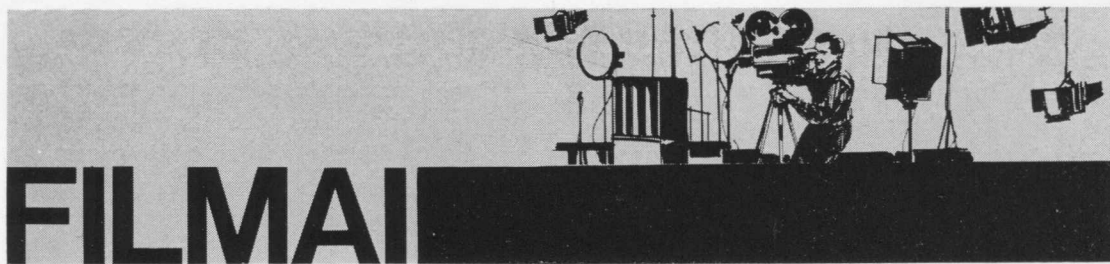
(b.d.)

• Vašingtone, D.C., jau daugiau abortų kaip gimimų.

• Rudy Perpich, Minnesotos vicegubernatorius, pačiam gubernatoriui W. Anderson gavus senatoriaus postą, bus pirmas katalikas Minnesotos gubernatorius.

• Zaire, Afrikoje, nuo 1974 m. buvo suvalstybintos privačios mokyklos. Dabar vyriausybė nusprendė jas grąžinti ankstyvesnėms organizacijoms ir bendruomenėms. Zaire yra apie 23 mil. gyventojų. Apie pusę jų — krikščionys, daugiausia — katalikai. Prezidentas Mobuto Sese Seko buvo uždraudęs tikybos dėstymą, vieton to reikalavimas dėstyti vadinamąjį mobutizmą — protėvių garbinimą su juo pačiu kaip mesiju.

• JAV katalikų vyskupas po savo konferencijos Vašingtone, D.C., paskelbė ganytojišką laišką, kuriame primena: "Galingieji turi dirbti, kad būtų išlaisvinti prispaustieji ir silpnieji... Tokio išlaisvinimo negalima pasiekti be pastangų įgyvendinti teisingumą ir tikrąją taiką bei tikrą pažangą. Mūsų tautos pajėgumas, sveikata ir vadovaujanti padėtis pasaulyje uždeda specialias pareigas mums... Mes turime siekti teisingos tarptautinės santvarkos. Mes turime gyventi pagal dėsni, kad visos valstybės ir tautos turi lygią teisę į pasaulio gėrybes, o taip pat teisę, kad būtų pagerbiama jų laisvo apsisprendimo galimybė".

FILMAI

PIPE DREAMS

Jeigu filmai paprastai būna apie irstančios šeimos tragedijas, šeimų trikampius, tai šis filmas įdomus tuo, kad vaizduojama, kaip moteris heroiškomis pastangomis stengiasi jau suirusią šeimą sulipdyti, ir jai tas pasiseka. Visame filme tie du personažai ir yra svarbiausi. Moteris — Maria — gana ryškiai filme vaizduojama aktorės Gladys Knight. Jos vyro lakūno Bob vaidmenį — Barry Hankerson, kuris ir gyvenime yra jos vyras. Jūdviejų iniciatyva šis filmas ir gimė. Didžiosios bendrovės nelabai šio filmo susukimu interesavosi ir nesiskubino pilnai finansuoti. Joms tik buvo įdomesnės tos aštuonios filmo dainos, kurias atlieka Gladys Knight. Iniciatoriai rado lėšų kitur, net grupė darbininkų, esančių prie alyvos vamzdžių tiesimo Aliaskoje, sudėjo 200.000 dol. (visas filmas kainavo 1,5 mil. dol.) Jiems filmas tuo įdomus, kad kaip tik yra iš gyvenimo tų vamzdžių tiesėjų. Filmas ir susuktas Aliaskoje, Valdez kaimelyje, kur vyksta alyvos vamzdžių statyba. Filmą sukančią Gladys Knight turėjo ekstra problemą — ji buvo laukianti ir teko maskuoti, laikant ją daugiausia žiemos drabužiuose.

Bet tai vietovė, kur, kaip filme sakoma, „vienai moteriai tenka 85 vyrai“. Jos filme vaizduojamos — vyrų gaudomos peteliškės. Su pinigais čia vyrai ne taip labai skaitosi, nes, net už barą stovint, užsidirbama 700 dol. savaitei.

Filme gašlumo scenų nėra, tačiau paslydusių moterų tragedija pavaizduojama ypatingai ryškiai. Jos uždariauja, bet ir būna atstumiamos. Gyvenimas tampa toks atgrasus, kad viena miršta persipiovusi gyslas, kitos vėl pergyvena tragiškas itampas. Laimingesnė tik Maria, kuri atvyksta Aliaskon ieškoti savo išvykusio vyro, su kuriuo užvesta perskyrų byla, bet kuri jai pavyksta laimėti šeimai, kur jis reikalingas ir auginti jų naujagimėi. Jų tarpe atgyja romantiškumas, ekrane neperžengias toleruotinų ribų.

Filmas įdomus Aliaskos vaizdais, kurių gana gausiai matoma pilotui Bob vikriai valdant lėk-

tuva. Pagaliau ten ir tolimesnis susisiektas yra tik lėktuvu. Filmą pavaizduoja ir vamzdžių tiesimo darbus Aliaskos sniegynuose ir kalnynuose. Bet čia yra ir tokių atgrasių charakterių, kaip miestelį kontroliuojantis Thompson (Mike Tippit), kuris brutalus su darbininkais, išnaudojantis moteris, linkęs sabotuoti vamzdžių tiesimą, kad tik ilgiau užsitęstų jam pelningas vamzdžių tiesimo laikotarpis.

Filmo skriptą paruošė Stephen Verona, kuris pats jį sėkmingai ir surežisavo. Nėra čia didžių meno aukštumų, bet yra žmogiškos šilimos ir ryškaus perspėjimo — kur veda nukrypimai į klystkelius. Aktoriai balti ir negrai, pagrindinius teigiamesnius charakterius pavedant negrams vaizduoti. Gamyba Avco Embassy bendrovės.

SHOUT AT THE DEVIL

Tarp gausybės purvų ekrane, šis filmas dar šiek tiek žmoniškesnis, nors sunkus savo kruvinomis scenomis. Filme vaizduojamas gyvenimas 1914 m. kolonialinėje Afrikoje, kur valdo vokiečiai. Scenarijus sukurtas pagal Wilbur Smith romaną. Filmą susuktas American International bendrovės, M. Klingerio priežiūroje.

Ekrane pasirodo Afrikoje isikūrus Flynn, kurį su įsijautimu vaidina Lee Marvin, beveik nepaleidžiantis iš rankų butelio, bet neprarandantis nuovokos. Jis su vietiniais negrais įtraukęs ir britą Sebastian (jo vaidmenį Rober Moore), rizikuoja veltis į draudžiamą ir todėl pavojingą dramblių medžioklę, numatęs gausiai pasipelnyti iš dramblio kaulo. Bet juos pačius ima medžioti vokiečių vedamas dalinys. Britas sužeistas, rūpestingai slaugomas Flynn dukters Rosos (Barbara Parkins), ją pamilsta, ir abudu nutaria tuoktis, kam griežtai priešingas tėvas, net užpildamas sužadėtinį. Išsivysto gana brutali muštynės, bet vis dėlto jaunieji susituokia.

Jų sodybą užpuola ano žiauraus vokiečių vietininko vedamas negrų dalinys. Sudegina namus, žūsta ir naujavedžių dukrelė. Dabar

jaunavedžiai su tėvu tesiekia vieno — nubausti tą ir kitus vokiečius. Sebastian, nusitepęs negru, su juodaisiais darbininkais pasiekia deltoje remontuojamą vokiečių laivą ir ten padeda pragaro mašiną. Tačiau vokiečiai tuo tarpu pagrobia jo žmoną ir atsiveda į laivą, kuris greit turi būti susprogdintas. Britas su tėvu nuotykingai pasiekia laivą. Tėvas žūsta, o britas išgelbsti žmoną. Laivas susprogsta, liepsnoms kylant į padanges.

Tokia fabula. Vaidyba nors ne pirmą kartą, bet aukščiau už vidutinę. Turi istorinį pagrindą. Yra romantikos, bet šiaip filmas švarus, nors žiaurokas savo žudymais. Ne taip jau malonu ekrane stebėti ir šaudomus dramblius. Nors filmas kuo labai ypatingai žiūrovo nepraturtina, bet nėra nuobodus. Nemažai afrikietišku vaizdu ir žmonių, gausu ryžto ir drąsos. Vokiečiai gal be reikalo kiek pernelyg šaržuotas, nors laivo karininkai ir jūrininkai gana natūralūs. Bet jau kraujo, ugnies, žudynių, muštynių netrūksta, tai moraliniu atžvilgiu žmogaus nepraturtina, tačiau ir katalikų filmų apžvalgų laikraštis jį laiko priimtiniu suaugusiems, o Hollywoodo klasifikacijoje būtų leidžiama ir jaunesniems su tėvų pritarimu ar palyda.

NORMAN... IS THAT YOU?

Šitokiu keistu pavadinimu United Artists yra išleidę filmą. Jis atsirado iš komedijos, 1969 m. rodytos Broadway teatre, kur ji didelio pasisekimo nesulaukė ir buvo nuimta po 10 dienų. Tačiau televizijos filmų gamintojas G. C. Scott nupirko teisę iš tos medžiagos susukti filmą, kuris dabar užima 95 minutes.

Filme tragiški įvykiai perteikiami žiūrovams komiška forma: valyklos savininkas Ben, kurį čia gana talentingai vaidina Redd Foxx, patiria, kad jo žmona Beatrice (irgi gana sėkmingai personifikuota aktorės Pearl Bailey) pabėgusi su broliu į Meksiką, o jo sūnus Norman (iš čia filmo pavadinimas) — yra homoseksualas. Norman vaidmenį Michael Warren ir jo bendrą kiną Garson vaidinaš Dennis Dugan yra gana įtikinantys. Daugumas aktorių — negrai, bet jie ne naujokai, įstengia savo vaidmenį atlikti.

Pats filmas — kontroversinis. Jo slinktis gana intriguojanti, yra gausiai komiškų situacijų, tačiau kritikai jį laiko ištęstu, morališkai blankiu, kur siekiama tik publiką užimti, prajuokinti, moralinių problemų nesprenžiant ar net iškrypimus toleruojant. Scenoje šis filmas vaizdavo žydų šeimą, filme — pakeista į negrus. Hollywoodas filmą klasifikavo PG (Parental

Guidance suggested), reiškia — ir jaunimas gali eiti su tėvų palyda ar pritarimu, katalikų filmų žurnalas šį filmą laiko netinkamu. Apskritai, suaugusiam jis pasiliks pramoginis, o nesuaugęs — mažų nuotykių ekrane išblaškytas pagrindinės neigiamos prasmės gal ir liks nepagavęs.

BURNT OFFERINGS

“Exorcist” ir kitų panašių gąsdinančių filmų pasisekimas Hollywoodą sugundė ekranui duoti gausiau filmų apie visokius velnius ir vaiduokilius. Vienu iš tokių vaiduoklišku filmų yra “Burnt Offerings”, United Artists bendrovės. Vaizduoja šeimą, vykstančią į labai prabangius kelių aukštų provincijos rūmus, kur gyvena tik paslaptinga senutė, nei atvykusiai šeimai, nei filmo žiūrovams nesirodanti. Tačiau atvykusiai šeimai darosi keisti dalykai. Vyras pergyvena kažkokią įtampą ir maudymosi baseine beplaukydamas su sūneliu gauna impulsą jį murkdyti iki mirties, kad šis vos vos išlieka gyvas. Pats tėvas pergyvena sukrečiančius polinkius į pamišimą, akyse jam matosi klaikaus šoferio vaizdas, krintančios namo lentos ir t.t. Keistomis aplinkybėmis miršta drauge su šeima atvykusi dailininkė-teta.

Pagaliau visa šeima nutaria iš to dailaus namo, kuris būtų jų paveldėjimas, pabėgti. Žmona dar išsiveržia atsisveikinti su jos globota paslaptinga senute. Kai ji ilgai negrįžta, vyras nueina ieškoti. Randa ją keistai pamišusią. Ji ištrenkia jį per langą, ir jis paplūsta kraujuose, kritęs ant automobilio, kuriame pergaudintas jo sūnus. Filmo pastatyme dalyvauja Karen Black, Burgess Meredith, Bette Davis, sunkius vaidmenis atlikdami su neblogais sugebėjimais. Filme kokių seksualinių nemoralumų nėra. Hollywoodo jis pažymėtas PG ženklu. Tačiau filmas labai slegiantis, lietuviui žiūrovui neduos jokios atgaivos nei pasigėrėjimo, praleis laiką tik nejaukioje įtampoje, tokias klaikias keistybės bestebėdamas.

CREATURE FROM BLACK LAKE

Tai vienas iš tų “mystery” filmų, kur besiriant dviem keliautojams iš juodojo ežero, iš tokių džiunglių pobūdžio vandenių iškyla pabaisos ranka ir įtraukia vieną gelmių mirtin. Pasklidus garsui apie pabaisą, jos tirti išvyksta du Čikagos universiteto studentai. Pakeliui jie susipažįsta su dviem flirtam linkusiomis merginomis, kurios net atvyksta į jų sustojimo vietą paežerės palapinėje, bet juos greit išskiria vie-

Aldona Variakojienė

Dailininkė Aldona Variakojienė

V. L.

Dailininkė Aldona Audronytė-Variakojienė meną studijavo Los Angeles City kolegijoje, Chouinard Art institute ir pas privačius mokytojus: V. Parkhurst, A. W. Smith, E. El-lif, B. Stuttheit, C. Weidnour, J. Gregory, J.

nos tėvas — policininkas, tuos atsibastėlius uždarydamas kalėjiman.

Miškingoje paežerės vietoje juos užpuola pabaisa, vieną sunkiai sužeisdama, kitą mažiau, bet abudu žiauriai pergašindama. Jų nuotyčiai baigiasi besigydant ligoninėje. Šios rūšies filmas anksčiau buvo išleistas trijų dimensių, dabar rodomas paprastas. Bet jis suaugusiems at-rodo gana kvailas, o vaikams — baugus.

Juozas Prunskis

Atsakura, D. Hanna, ir Kwok Wai Lau. Ji, pasisavinusi mokytojų žinias, susikūrė savi-tą stilių.

A. Variakojienė jau daugelyje parodų yra dalyvavusi Los Angeles mieste. Dalyvavo ne tik amerikiečių, bet ir lietuvių suruoštos parodose. Visos parodos buvo sėkmingos. Per trejus metus įvairiose parodose gavo septynias pirmąsias premijas, penkias ant-rąsias, dvi trečiąsias ir septynis garbės pa-žymėjimus. Orange County parodoje iš pen-kių kategorijų laimėjo keturias pirmąsias premijas.

Pernai rugsėjo 25-26 d. jos paroda buvo Los Angeles Lietuvių dienoje, suruoštoje Lie-tuvių bendruomenės. Toji paroda buvo šiltai sutikta ir puikiai įvertinta "Draugo" kultūri-niame priede: "Ji žavi savo kompozicija, sa-vo švelnia ir šilta spalvų harmonija ir savo išdėstymu, proporcijomis ir savo formų to-bulumu. Juose jaučiama sukaupta vidinė menininkės jėga. Ypač žiūrovą pavergia sa-vo mistika, kurioje ji jungia būties dėsnius ir veda atkaklią kovą už gerį ir grožį. Ir juo daugiau žiūrovas į jos paveikslus žiūri, juo daugiau jis mato ir juo sunkiau jam būna nuo jų atsitraukti" (1976.X.23). Puikūs atsi-liepimai buvo ir "Dirvoje" (1976.X.7) bei ki-tur.

A. Variakojienės meno paroda, Dzūkų draugijos globojama, buvo suruošta praėjus-ių metų lapkričio 12-21 d. Čikagoje, Jauni-mo centro Čiurlionio galerijoje. Atidaryme dalyvavo reto gausumo lankytojų skaičius. Ir čia pasisėkimas buvo didelis, nes ją ap-lankė apie 800 meno mėgėjų ir nupirko 16 paveikslų. Linkime kūrybinės sėkmės ir laukiame kitos parodos.

Mes dažnai gėrimės tais lietuviais, kurie įstengia veikti amerikiečių tarpe. Primena-me, kad dail. A. Variakojienė yra Orange Art Association vicepirmininkė, Torana Art League parodų planavimo pirmininkė, Ana-heim Arts Ass., Laguna Beach Museum of Art ir Villa Park Womens League Art pir-mininkė.

Šis "Laiškų lietuviams" numeris yra iliustruotas jos tapybos darbų nuotraukomis.

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KONKURSAS

Skelbiame aštuonioliktąjį "Laiškų lietuviams" konkursą parašyti straipsniui apie dvasinį pašaukimą. Straipsnio temos pavadinimą pasirenka pats autorius. Straipsnyje galima panagrinėti dvasinio pašaukimo reikšmę ir svarbą, ypač mums, lietuviams; dėl ko pašaukimai į kunigus ir vienuolius bei vienuoles mažėja; kas darytina, kad būtų daugiau pašaukimų ir t.t.

Straipsnis turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių, pasirašytas slapyvardžiu ir, įdėjus atskirame vokelyje savo tikrąją pavardę, adresą bei telefoną, atsiųstas redakcijai iki šių metų kovo mėn. 1 dienos.

Jei bus pakankamai premijuotinių straipsnių, skirsime penkias premijas (skliausteliuose mecenato pavardė): I — 150 dol. (dr. Leonas Kriaučeliūnas), II — 100 dol. (Justas Lieponis), III — 75 dol. (kun. Ignas Urbonas), IV — 50 dol. (Stefanija Rudokienė), V — 25 dol. (kun. Juozas Prunskis).

Konkurso vertinimo komisija: kun. V. Bagdavičius, D. Bindokienė, O. Eivienė, A. Likanderienė, kun. J. Prunskis.

Konkursui atsiųsti straipsniai tampa redakcijos nuosavybe ir gali būti spausdinami "Laiškuose lietuviams".

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Pranas Naujokaitis. LIETUVIŲ LITERATŪROS ISTORIJA. IV tomas. (1944-1975 m.) Išleido JAV LB Kultūros taryba 1976 m. Kieti viršeliai, 580 psl., iliustruota, kaina 10 dol. Galima užsisakyti šiuo adresu: A. Kareiva, 7030 S. Rockwell St., Chicago, Ill. 60629.

Aldona Veščiūnaitė. ŽODŽIAI KAIP SALOS. Eilėraščiai. Išleido Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas 1976 m. Aplankas ir titulinis puslapis — Viktoro Simankevičiaus. Kieti viršeliai, 64 psl., kaina 5 dol. A. Mackaus knygų leidimo fondo adresas: 6349 S. Artesian Ave., Chicago, Ill. 60629.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Rasa Lukoševičiūtė, Nijolė Užubalienė, Danutė Vakarė, Gediminas Vakarė. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Viršelis ir skyrių vinjetės — Vinco Luko. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 6 dol., atskiras numeris — 60 centų.